

Hakkı Kâmil Beşe'nin Hikâyelerinde Anadoluçuluk Akımının Yansımaları¹

Ahmet USLU²

Başvuru Tarihi: 11.04.2024

Kabul Tarihi: 21.08.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmada 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya gelen ve bin yılda coğrafi ve tarihî unsurları, gelenek ve görenekleriyle bütünleşmiş Anadolu insanını temel alan Anadoluçuluk Hareketi ile ilgili kısa bir giriş yapılarak edebiyat üzerindeki etkisi üzerinde özellikle de Hakkı Kâmil Beşe'nin hikâyelerinde bu düşüncenin nasıl ele alındığı üzerinde durulacaktır. Çalışmanın asıl amacı bu hareketin edebî eserlerde nasıl ele alındığını Beşe'nin hikâyeleri örneğinde ortaya koymaktır. Hakkı Kâmil Beşe'nin iki hikâye kitabı bulunmaktadır. Birinci kitabı tek bir hikâyeden oluşan on bölümlük bir kitaptır. İkinci kitabında ise yirmi iki hikâyesi vardır. Çalışmada Hakkı Kâmil Beşe'nin yayımladığı hikâyeler, "coğrafya, devlet anlayışı, Anadolu insanın özellikleri, kadın, kahramanlık, gelenek ve görenekler, tasavvuf ehli ve halk müziği, at, ahlakî değerler ve inanç sistemi, tedavi, aydın ve köylü" başlıkları altında incelenmiştir. Anadolu'yu vatan haline dönüştüren Müslüman Türkmenler ve yerli halkın kaynaşarak yeni devletin kurulması ile birlikte Anadolu'nun imarı, gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi, Anadolu'ya has ahlakî inançlar ve değerler ele alınmıştır. Hakkı Kâmil Beşe, Anadoluçuluk anlayışını hikâyelerinde bütün yönleri ile ele alarak bir düşünce sisteminin hikâye yolu ile geniş halk kitlelerine ulaşmasını sağlamıştır. Bu çalışmanın daha sonra yapılacak başka çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, Anadoluçuluk Akımı, Hakkı Kâmil Beşe, Tek Çarık Yüzbaşı, Kırk Kanat

Atıf: Uslu, A. (2024). Hakkı Kâmil Beşe'nin hikâyelerinde anadoluculuk akımının yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1133-1156.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmet.uslu@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9014-9797

Reflections of Anatolianism Movement in the Stories of Hakkı Kâmil Beşe

Ahmet USLU³

Submitted by: 11.04.2024

Accepted by: 21.08.2024

Article Type: Research Article

Abstract

In this study, a brief introduction will be made regarding the Anatolianism Movement, which is based on the Anatolian people who came to Anatolia with the 1071 Battle of Malazgirt and have integrated geographical and historical elements, traditions, and customs over a thousand years. The focus will particularly be on the influence of this movement on literature, especially on how this idea is addressed in the stories of Hakkı Kâmil Beşe. The main aim of the study is to demonstrate how this movement is portrayed in literary works, using Beşe's stories as an example. Hakkı Kâmil Beşe has two storybooks, the first consisting of ten chapters, each comprising a single story. The second book contains twenty-two stories. In the study, the stories published by Hakkı Kâmil Beşe are examined under headings such as "geography, state understanding, characteristics of Anatolian people, women, heroism, traditions and customs, Sufis and folk music, horses, moral values and belief system, treatment, intellectuals and peasants." The establishment of the new state through the amalgamation of Muslim Turkmens and the indigenous people who turned Anatolia into their homeland, the development of Anatolia, the continuation of traditions and customs, and the Anatolian-specific moral beliefs and values are discussed. Hakkı Kâmil Beşe ensured the dissemination of the Anatolianist perspective in his stories by addressing it comprehensively, thus enabling a thought system to reach wide audiences through storytelling. It is believed that this study will guide further research in this area.

Keywords: *New Turkish Literature, Anatolianism Movement, Hakkı Kâmil Beşe, Tek Çarık Yüzbaşı, Kırk Kanat*

³ Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Arts and Sciences, Modern Turkish Literature, ahmet.uslu@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9014-9797

Giriş

Anadoluculuk siyasî, edebî, felsefî ve sosyolojik yönleri bulunan çok yönlü bir düşünce hareketidir. Bu hareket “20. yüzyıl başlarında Türkiye’nin özel şartlarının bir sonucu olarak aydınlarca benimsenen yeni bir kimlik ve ideolojidir” (Alver, 2001, s.133). Anadoluçuluk II. Meşrutiyet’ten sonra etkisini kaybeden Osmanlıcılık, İslamcılık ve Turancılık anlayışlarına bir tepki olarak doğar. Bu fikir hareketi 1902 yılında Süleyman Vahid, 1908 yılında Mehmed Burhaneddin, 1909 yılında Markar Markaryan ve 1911 yılında Haydar Rüsdü tarafından çıkarılan gazetelerde yavaş yavaş olgunlaşmaya başlar. yılında Nüzhet Sabit’in yazılarının bulunduğu Vazife mecmuası, 1913 yılında Musa Kazım, Mehmed Şemseddin (Günaltay) ve Halim Sabit (Şibay)’in yazılarının yer aldığı İslam Mecmuası bu hareketin dergi boyutunda ele alındığı yayımlardır. “İzmir Türk Ocağı Başkanı Necip Türkçü’nün 1915 yılında İzmir Türk Ocağı’nda verdiği bir konferansta Anadolu ve Rumeli Türklüğünü ön plana çıkarmaya çalışarak vatan olarak tanımlanan coğrafi gerçeklik karşısında Turancılığın duygusal ve düşünsel anlamda vatan olamayacağını söylemesi (Deren, 2009, s. 533) Anadoluçuların da benimsediği öz vatan toprağına (Anadolu) bağlılık düşüncesine benzer bir duruş göstermesi bakımından dikkate değerdir. Ayrıca Halide Edip’in esas itibarıyla, Turan’ın kuramsal olabilirliğini reddetmediği, fakat mevcut koşullarda gerçekleşmesinin zor olduğunu, dolayısıyla önceliğin Anadolu’ya verilmesinin gerektiğini (Çınar, 2007, s. 46) söylemesi de Anadoluçuluk anlayışı ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. 1917 yılında Türk Ocağı içinde “Büyük Türkçülüğe” karşı “Küçük Türkçülük” veya “Türkiyecilik” şeklinde ilk tohumlarının atıldığı bir harekettir. Mekteb-i Mülkiye’de doğan bu düşünce tarzı, Anadolu’yu merkeze alan yeni bir Türkçülük anlayışını esas alır. Hareketin asıl kurucuları arasında yer alan Hilmi Ziya Ülken ve Reşit Kayı el yazması olarak 1918 – 1919 yıllarında 12 sayı olarak “Anadolu” dergisini çıkartır. Hilmi Ziya, memleketçilik söyleminin milliyet anlayışının farklılaşarak “Kültürcü Anadoluçuluk” ve “İdeolojik Anadoluçuluk” olarak ikiye ayrıldığını belirtir. Bu düşüncenin temelinde ise Monroe’nin “Amerika Amerikalılarıdır” anlayışını benimseyen “İdeolojik Anadoluçuluk” siyasî ve felsefî olarak memlekete yön vermek isteyen bir anlayış haline gelir (Ülken, 2001, s. 477-478). Mehmet Halit Bayır ve Haydar Neci tarafından 1924 – 1925 yıllarında İstanbul’da yayımlanan Anadolu Mecmuası Anadoluçuluk hareketinin fikrî ve edebî yönden ele alınmasına katkıda bulunan önemli bir yayımdır. Derginin çıkış amacını Bayır şu şekilde ifade etmektedir:

“Anadolu Mecmuası’nın neşrinden maksat, bir Anadolu ilmi ve bir Anadoluçuluk mesleği vücuda getirmektir. İtiraf edelim ki doğup büyüdüğümüz yurdu lâyıkıyla tanımıyoruz. Bu yurdun mazisine, tarihine vâkıf olmadığımız gibi, şimdiki vaziyetinden, binaenaleyh istikbalinden de bî-haberiz... Anadolu mecmuası, bütün anasır ve teferruatıyla işte bu medeniyeti ve onu ibdâ edenleri evvelâ kendimize, sonra birikim halinde herkese göstermek niyetindedir” (Gülersoy, 1977, s. 134).

Anadoluculuk, Anadolu’nun Türk milletinin gerçek ve tek vatan olduğu anlayışını benimser, Anadolu coğrafyasını kimlik meselesinin temel unsurlarından biri haline getirir. Anadoluçuluk kavramsal olarak da tartışmaların konusu haline gelir. Türkiyecilik, Turancılık, Memleketçilik gibi isimlendirmeler de kullanılmasına karşın Anadoluçuluk, genel bir kabulün ürünüdür.

“Türkiyecilik, Memleketçilik deyince, müstemlekeleri anavatanla karıştırmak, anavatanla beraber görme tehlikesi vardır. Bu itibar ile asıl vatanda millî bir devlet kurarak onu ilerletmek, yükseltmek gayesini takip eden milliyetperverleri Türkiyecî, Memleketçi ve mesleklerini Türkiyecilik, Memleketçilik addetmek bir nevi cesaret olur. Bunlara en münasip olarak – yeni bir teklif olduğu için belki biraz garip görünürse de- Anadoluçulu, mesleklerine de Anadoluçuluk demek doğrudur, hem de bu isimlerde müthiş güzellik, emsalsiz bir cazibe vardır: Türkiyecilik, Türkçülük, Turancılık, Memleketçilik gibi yavan, tatsız, uydurma değildir” (Bayır, 1340/1341, s. 316).

Anadoluculuk anlayışı, milliyetçiliğe ırk birliği olarak değil, sınırları belli bir coğrafyanın oluşturabileceği düşüncesi olarak bakar. “Yerelliği ön plana çıkararak Anadolu’yu çözümlenmelerinde merkezi konuma yerleştiren bu akım; sınırlı, irredantist olmayan ve mağdur bir milliyetçilik formu olarak pan karakter taşıyan

İslamcılık ve Turancılıktan ayrılmaktadır (Korkmaz, 2014, s. 165) Bu anlayış milliyetçilik düşüncesini yayımlılık politikasından, savunmacı bir anlayışa dönüştürür. Bergson'un manevi ve ruhi kuvvete dayalı yeni hayat hamlesi anlayışı, Anadoluçuluk hareketinin felsefi zemininde önemli bir yer tutar. Coğrafi sınırlarla belli bir alanı esas alan bu düşünce sisteminde Anadolu'da yaşayan Türklerin diğer coğrafyalardaki Türklere tarihsel ve kültürel olarak farklı kimliğe sahip olduğu kabul edilir. Aynı coğrafya ve aynı vatan bu hareketin çıkış noktasıdır. Bu bağlamda 1071'de Anadolu'ya yerleşen Müslüman – Türkmenler, bu anlayışın kabul ettiği tarihsel ve mekânsal başlangıcını ifade eder. Müslüman ve Türk kimliklerinin harmanlanması ile ortaya çıkan bu görüşte yaşanan toprağın toplumsal normları oluşturduğu, dinî, ahlakî ve ırkî özelliklerin harmanlanarak yeni bir milleti oluşturduğu anlayışı ortaya çıktığı fikri hâkimdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Anadoluçuluk hareketi milliyetçi ve muhafazakâr bir eğilime sahiptir. Irk anlayışından soyutlanarak toprak birlikteliğinin esas alınması ile diğer coğrafyalarda yaşayan Türklere farklılaşan, Anadolu'da yaşayan halkla birleşerek bir bütün olarak yeni bir milletin oluştuğu düşüncesi de siyasî ve fikrî birlikteliğin oluşturulması bakımından değer kazanır. Anadoluçuluk, bu düşünceyi savunan önderleri tarafından edebiyatı, kültürü, coğrafyası ve insanıyla Anadolu'nun bütüncül bir şekilde ele alınmasını hedefler. Bu düşüncenin savunulmasında Anadolu'nun ihmal edilmesi, devletin içine düştüğü zor şartlar da etkilidir. Anadolu'nun masumiyet, temizlik ve saflığın kaynağı olması, bu düşüncenin yaygınlaşmasında ve benimsenmesinde önemli bir yer tutar. Türk Yurdu Dergisi'nde "lütüfkâr bir kıta" olarak nitelenen Anadolu'ya nazarların dönmesi gerektiği, milletin kurtuluş anahtarının Anadolu olarak belirtildiği yazıda şu ifadeler yer verilir:

"Herkesin malûmu bir keyfiyettir ki bugün Anadolu, balta görmemiş bir orman gibi bâkirdir, tazedir, onun sinesinde henüz sarf edilmemiş birçok kuvvâyı hayatiye mevcuttur. Eğer akıllı, mantığı, tecaribe müstenit fennin bu günkü terakkiyâtından müstefit bir usul ile o kıt'a-i nefiseyi ihyaya çalışırsak şüphesiz pek çok felâketlerimizi tamir eylemiş, az zaman zarfında bütün cihana mevcudiyet-i kaviyemizi ispat etmiş oluruz" (TY, 1328, s.314).

Misâk-ı Milli'nin kabul edilmesi, İstanbul'un işgali, Ankara'nın önem kazanması ve Kurtuluş Savaşı'nın Anadolu'da başlaması bu hareketin somutlaşmasında önemli aşamalardır. 1071'de Türkmenlerin Anadolu'ya gelmesi ile birlikte bir dinamizm ve ortak bir sentezle yeni bir millet oluştuğu düşüncesinde milleti oluşturan iki temel unsur olarak coğrafya ve tarih belirleyici rol oynar. Anadoluçuluk, fiili olarak gerçekleşen bu durumu "biz kimiz, nereye aitiz" sorularına cevap arayarak temellendirmeye çalışır. Bu bakış açısı ile "Türk tarihi", "Selçuklu tarihi", "Osmanlı tarihi" isimlendirmeleri de eleştirilerek bunun yerine "Anadolu Türkleri tarihi veya Anadolu tarihi" ifadelerinin kullanılmasının daha doğru olduğu düşünülür.

"Vatan Anadolu'da, Anadolu milleti tarafından tesis edilen (Anadolu müessesesi) olduğunu kaydettik. Şu hâlde bu müesseseye isim vermek isterken, hakikate göz kapayarak, Selçuki, Osmanlı devletleri unvanı gibi iğreti, mücerret, hatta manasız bir ad takmak caiz olmaz. Çünkü Selçuki ve Osmanlı devletleri kadar bugünkü cumhuriyetimiz de bir Anadolu müessesesi, binâenaleyh ismi 'Anadolu Cumhuriyeti'dir. Bu cumhuriyete Türkiye Cumhuriyeti demek, onun mahiyetini değiştirmeye teşebbüs etmektir" (Mehmed Halid, 1340, s. 284).

Sürelî yayınlarda savunulan Anadoluçuluk hareketine ilk sistemli yaklaşım, Cumhuriyet'le birlikte tarih çalışmalarının başlatılması ile oluşur. Anadoluçuluk hareketi, zamanla farklı anlayışlar çerçevesinde farklılaşır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kemalist Anadoluçuluk düşüncesi daha önceliklidir. Cumhuriyet öncelikle yeni kimlik arayışı üzerinde çalışır (Karpat, 1967, s. 216). 1 Nisan 1924 - Şubat 1925 yılları arasında çıkan Anadolu Mecmuası, bu hareketi belirgin bir şekilde ele alan, tartışan ve bu fikrin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynar. "Anadolu Mecmuası özellikle Halk Edebiyatı" üzerinde durmuştur. Anadolu Edebiyatına ve daha çok halk ve tasavvuf şairlerine ağırlık verilmiştir. Anadolu Mecmuası'nda Hüdaî'nin Divan'ı, felsefesi ve tasavvuf edebiyatındaki yeri; Divan'ından çıkarılan edebî şahsiyetiyle Hurufî bir şair olan Muhutî; şiirlerinden yola çıkılarak tanıtılan Gevherî, Seyrani, Mevlâna, Yunus, Kaygusuz Abdal, Hacı Bayram Veli, Eşrefoğlu, Üftade ve

Urfalı bir şair olan Hikmet hakkında etraflı bilgiler verilmiştir. Bütün bu tanıtlar genellikle Edebiyat Tarihi ve Anadolu Edebiyatı başlıkları altında ya ayrı bir başlık olarak ya da bir konunun içinde değinilerek anlatılmıştır. Divan şiirimizden bir tek Necati, uzun iki makale halinde, yer yer şiirleri de verilerek tanıtılmıştır” (Aslan, 2008, s.48).

Anadolu Mecmuası’nda yazıları yayımlanan yazarlar resmi görüşün dışında bir fikir hareketi olarak gördükleri Anadoluçuluk anlayışını bir ideoloji olarak da ele alırlar. Dergi bünyesinde Mükrimin Halil (Yinanç), Hilmi Ziya (Ülken), Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), Necmeddin Halil (Onan) gibi yazarlarla birlikte Necip Fazıl (Kısakürek), Ahmet Hamdi (Tanpınar), Faruk Nafiz (Çamlıbel) gibi şairler de yer almıştır. Anadolu Mecmuası, Türkiye’de Anadoluçuluk’un yaygınlaşmasında birincil kaynak görevi görmüştür (Ülken, 1992, s.478). “Anadolu’nun Fethi” adı altında beş bölüm halinde yazmış olduğu makalelerinde Mükrimin Halil, Anadolu’nun fethini ve burada Türklerin, Türkmen boylarıyla başlayan yerleşme hareketini anlatmıştır. “Anadolu’yu feth ve orada tavattun edenler, göçebe hâlinde gelerek şehirlere ve köyler teşkil edenler Türklerin Türkmen şubesine mensup uluslar ve boylardır. Kısa bir tabir ile Anadolu ahali Oğuz Türk’ü ve tabir-i âharla Türkmen’dir”. Anadolu’nun 1071’de Sultan Alparslan tarafından fethedilişini ve Malazgirt Savaşı’na katılan beylere fethedilen toprakların taksimi ile oralara Türkmenlerin yerleştirilmesine değinerek Anadoluçuluk hareketinin tarihi başlangıcının da neden 1071 olduğuna açıklık getirmiş olur. Mükrimin Halil’in dergideki başlığından, dizi halinde kaleme alacağı anlaşılan Türk kavminin çeşitli boylara ayrılması ve Anadolu’da bir Türk vatanının oluşması ile burada Türklerin ayrı millet teşkili konusundaki düşüncelerinden, sadece İran’ın doğuşu ile ilgili bir makale yazdığı görülmekte fakat Anadolu vatanının ve milletinin meydana gelişi ile ilgili düşüncelerinin yer aldığı devam niteliğindeki makalelerine rastlanmamaktadır. (Çalıkıran, 2021, s.76)

Anadoluçuluk hareketinde diğer önemli bir isim olarak Cevat Şakir Kabaağaçlı, Anadolu coğrafyası üzerinde yaşamış tüm milletleri, onlara ait değerlerle kabul eden ve temele uygarlık meselesini alan yaklaşımı oluşturur. Anadolu’nun bir uygarlıklar beşiği olduğu ve Türkiye’nin, Türk devletinin bu değerleri kim üretmiş olursa olsun, din, dil, ırk ve kültür farkı gözetmeksizin kabul edilmesi gerektiğidir” (Halikarnas Balıkcısı, 1954, s.11).

Anadolu’yu Türk milliyetçiliğinin asıl yeri olarak kabul eden ve milliyetçiliğin burada sistemleşip ortaya çıktığını, bunun da Anadolu’nun kendine has şartları ve imkânlarından kaynaklandığı düşüncesini savunan Milliyetçi Anadoluçuluk akımının asıl kurucusu ise Remzi Oğuz Arık’tır. Milliyetçiliği toprak ve tarih bağlamında ele alan bu anlayış, Anadolu’nun şartlarından doğan bir milliyetçilikten yanadır (Arık, 1956, s.3).

Nurettin Topçu Mistik/İslamî Anadoluçuluk görüşünü ortaya atarak, Anadoluçuluk kavramını dönüştüren ve kendisine ait bir kavramsal yapı ile yön veren kişidir. Topçu’ya göre “İslam, kimliğin asıl unsuru olmasının yanında, vatanın oluşumunda ve milletin meydana gelişinde de temel bir etken olmuştur. İrkin milletleşmesi İslam’la birlikte gerçekleşmiştir (Topçu, 1972, s.38). Bu yaklaşım İslam’dan önceki Anadolu ruhunu kabul etmemekte ve asıl Anadolu’yu var eden etkenin İslamlaşan Türk milleti olduğunu ifade etmektedir (Topçu, 1978, s.45).

Anadoluçuluk akımı farklı kollara ayrılrsa da genel olarak Anadolu’yu merkeze alan ve gerçek kaynak olarak Anadolu’yu gören, Anadolu toprağını vatan ve millet bağlamında coğrafi, tarihî ve kültürel olarak birleştirici bir temele alan şair ve yazarlar tarafından gerek düşünce yazıları ile gerekse hikâye, roman ve şiirlerle de geniş bir kesime ulaşma gayreti gösterir. Bu isimlerden biri de Hakkı Kâmil Beşe’dir. Bu çalışmada Hakkı Kâmil Beşe’nin hikâyelerinde Anadoluçuluk hareketinin yansımaları incelenecektir.

Hakkı Kâmil Beşe’nin Hikâyelerinde Anadoluçuluk Hareketinin Yansımaları

1899 yılında Kastamonu’nun Araç ilçesinin Moğsu (Gökçesu) köyünde doğan Hakkı Kâmil Beşe Cumhuriyet dönemi yazarlarından. Mülkiye Mektebi mezunu olması dolayısıyla yaptığı görevler sırasında Anadolu’nun birçok kentini görme, tanıma imkânı elde eden yazar, Anadoluçuluk hareketinden etkilenir. Bir bürokrat

olması dolayısıyla Mehmet Kaplan'ın "Anadolu'yu edebî olmaktan ziyade siyasî, ilmî ve felsefî bir gözle incelemişlerdir" (Kaplan, 1992, s.180) tespiti Hakkı Kâmil Beşe için yerinde bir tespittir. Yazarın 1946 yılında basılan "Tek Çarık Yüzbaşı" adlı hikâyeye kitabı on bölümden oluşan tek bir hikâyeye, 1976 yılında basılan "Kırk Kanat" adlı hikâyeye kitabında ise yirmi iki hikâyeye bulunmaktadır.

Yöntem

Çalışmada inceleme metodu kullanılacaktır. Hikâyeler, Kastamonu sınırları içerisinde yazarın doğup büyüdüğü köylerde geçer. Beşe, olay kurgusunda özellikle hem ideolojik hem de kültürel olarak Anadoluçuluk anlayışını başarılı bir şekilde hikâyelerine yansıtmıştır. Çalışmada hikâyeler de Anadoluçuluk anlayışına uygun olarak hikâyelere yerleştirilen unsurlar tespit edilerek başlıklar halinde verilecektir.

Bu çalışma, kapsamı gereği etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Bulgular ve Tartışma

Coğrafya

Anadoluculuk hareketinin temelini coğrafya oluşturur. "Ülke, vatan kavramının ve devlet kurumunun zeminini tekil eden bir bağımsızlık unsuru olarak milliyetçi ideoloji içerisindeki merkezi kavramlardan biri konumundadır. Milliyetçi literatürde milletin yaşadığı coğrafya hem bir egemenlik hem kimlik hem de kutsallık gibi figürlerle önemli bir yer işgal etmektedir. Anadoluçuluk yaklaşımında ise bunların hepsinin bir arada görülebildiği bir ülke tasavvuru söz konusudur" (Korkmaz, 2014, s.212). 1071'de Anadolu'ya gelen Müslüman – Türkmenler Anadolu'yu vatan haline getirirler. Hakkı Kâmil Beşe, savaştan yeni çıkmış ve henüz ekonomik kalkınma hamleleri gerçekleşmemiş ancak buna rağmen yavaş yavaş gelişen Anadolu'nun bir bölümü hakkında karakterlerini konuşturur. Her şey istenildiği gibi modern hâlde değildir. Ancak devlet buralara yatırım yaptıkça buralar modernleşecek ve kalkınacaktır. Doğduğu coğrafyadan söz eden Hakkı Kâmil Beşe, henüz kalkınmamış Kastamonu köylerini anlatırken Türkiye'nin genel olarak coğrafi kalkınması hakkında da bilgi verir. Yapılanlar ancak bu daha bir başlangıç olup yeni kurulan bu devletin zamana ihtiyacı olduğu da gerçektir. Önemli olan, olanın kıymetini bilmek ve imkânları mümkün olduğunca zarar vermeden kullanabilmektir. Tek Çarık Yüzbaşı hikâyesinde köyleri gezerken yaptığı tespitler, bu anlayışın bir ürünüdür:

"Yol dedüğün, üzerinden haftada bir iki kervan kafilesi geçti mi, vazifesini gördü sayılı. Diğer gün ve saatlerde sessiz, bomboş, yazın toz, kışın çamur içinde uzayıp gider. Siz ise hem her gün üzerinden bi baştan bi başa langur lungur 10-15 araba geçiriyonuz: hem de bozulmasın isteyonuz. Bu ne insafsuzluk! Az kullanın bakın bozulmaya mı? Gemet Hanı yaylı ve hayvanla yolculuk yapıldığı zamanlardan kalma bir han. Bir baştan öbür başa çam, ardiç ve meşelerle süslü bir tepenin eteğine yaslanmış, şirin bir bina. Vadi burada yarı ova manzarası verir. Araç çayı ile Gemet köyünden gelen derenin suyu bu ovacığı çapraza almıştır. Her karış toprak sulanabilir. Yılda iki mahsul alınır: Her türlü meyve yetişir. Fakat diken nerede? Alan nerede?" (Beşe, 1946, s.13).

Anadoluculuğun iktisat görüşü dahilinde ele alınan "millet iktisadı" ekonomik alanın yanı sıra Anadoluçuluğun toplumsal konularla ilgili görüşlerini de etkilemektedir. Zira Şevket Raşit'e göre "ziraat telakkisi, iktisat hayatının aslını oluştururken, cemiyet hayatının da hemen hemen kendisini oluşturmaktadır (Hatipoğlu, 1933, s. 2). Dolayısıyla bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, millet iktisadının temel dayanak noktalarından birinin köy ve tarım olduğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Korkmaz, 2021, s. 269) Anadolu bâkir bir alandır. Mamur bir hale gelebilmesi için sadece devletin değil insanların da çaba göstermesi gerekir. Coğrafya, bunun için müsaittir. Anadolu insanı özellikle köylerde hayvancılık ile uğraştığı için hayvanları aileden biri gibi görür. İki katlı evlerde alt katın kiracıları hayvanlardır. Bu özellik Orta Asya'dan Müslüman – Türkmenlerin gelenekleri ile örtüşür. Ancak köye gelen öğretmenler, devlet görevlileri için

yapılan binalar Anadolu'nun modernize edilmesinde örnek teşkil etmektedir: "Artık Araç vadisini iki geceli kuşatan sırt ve yamaçları tabak gibi görebiliyoruz: Kimi derelere, vadilere saklanmış, kimi yamaçlara yaslanmış yer yer öbek öbek köyler. Evler hep iki kat. Alt katlar hayvan, üst katlar insan barınağı. Yapıların hepsi ahşap. Ev, ahır ve samanlıkların yapımında kereste, şımarık bir mirasyediye parmak ısırtacak bir bollukta... Köylerin hâkim noktalarında, tek katlı, beyaz badanalı, geniş ve çok pencereli yapılar göze çarpıyor. Bunlar Gölköy Enstitüsünden çıkacak öğretmenler için yapılmış ve yapılmakta olan ışık, aydınlık yuvalarıdır" (Beşe, 1946, s. 57).

Hayvancılıkla geçinen Anadolu insanı için hayvanlar, rızka sebep olan ve bu nedenle de önem verilmesi gereken varlıklardır. Hayvan sevgisi, insan sevgisi kadar önemlidir: Hayvanlara verilen önem "Hepimiz çiftten gelince birer dürüm ekmek (yufka) sokuverir öküzlerin ağzına. Bu, onlardan bir nevi helallik dilemektir. Ekmeğimizi onların boynundan yiyoruz malum a?" (Beşe, 1976, s.79) ifadeleri ile anlatılır.

Tek Çarık Yüzbaşı hikâyesinde çorak toprağın nasıl mamur edildiği anlatılır ancak zamanla bu mamur edilen yerlerin tekrar harabeye dönmesinin acısı da hissedilir. Bu coğrafyanın yeniden ayağa kaldırılması mâzideki hâline geri dönmesi gerekmektedir:

"Bir tek köy üzerinde bu kadar çok durulur mu diye beni ayıplamayınız. Görüyorsunuz ya, Ilgaz'ın kuzey eteğindeki 35 – 40 evlik bir Moğsu köyünde bile, şöyle böyle bir düzüne meslek erbabını üzerlerine toplayacak ve hepsini günlerce, haftalarca uğraştıracak konular, hazineler var. Kim derdi ki, bu kurak, Kerbelâ kadar susuz köyün arslan taşlı, mermer sütunlu, insanın göğsünü gere gere öğünebileceği, parlak, cıgıl cıgıl bir mazisi bulunsun!.." (Beşe, 1946, s.85-86)

Anadolu bin yıllık geçmişi ile, ataları ile bir bütün olmuştur. Bu nedenle de mezarlıklar bu coğrafyanın vatan olması için canını feda eden insanlarla doludur. Bu mezarlıklara hürmet, geçmişe de hürmettir:

"Ağalar, dedi. Eskiden atalarımız bir Fatıha okuyup üflemedikçe mezarlığın üzerinden değil, yanından bile geçmezlerdi. Bu kadarını fazla diyelim. Fakat ölümlerinizin yattığı yeri salmalık haline getirmenizi, tarlanıza katup sürmenizi hiçbir devir hoş görmez. Siz bu toprağın altındakileri saymazsanız, çocuklarınız da yarın sizi saymazlar. Mezarlığın bahçe haline getirilmek üzere okçulara tahsis edilmesi hürmet edilecek bir fikirdir. Önümüzdeki dikim mevsiminden başlayarak buraya ihlamur, akasya, çam dikmeli ve ilk iş olarak sağlam bir duvar çekmelisiniz" (Beşe, 1946, s. 102-103).

Anadoluculuk hareketinin temelini oluşturan Anadolu kültür ve medeniyeti hikâyelerde değişik biçimlerde hikâye kahramanlarının ağzından aktarılır. Özellikle geçmişle bağın kurulması ve oluşturulan Anadolu kültürünün yeni nesil tarafından da benimsenmesi ve uygulanmasını esas alan anlayış kültürel birlikteliğin ve devamlılığın önemine işaret eder. Ataların mezarlıktan geçerken duydukları saygı, mezarlıklara verilen önem yeni neslin ihmal ettiği, önemsemediği bir durumdur. Bu da hikâyede dile getirilir. Unutulmaması gereken kutsal değerler hikâyelerde sürekli tekrar eden unsurlardır.

Devlet Anlayışı

Cumhuriyet'in kurulması, yeni bir devlet olarak kendisini kalkındırması büyük savaşlardan çıkmış devlet ve millet için kolay değildir. Bir imparatorluktan yapısal olarak, anlayış, kültür olarak ayrılmak ve savaştan önceki ekonomik zenginliğe ulaşmak zaman alan bir iştir. Bu nedenle de henüz tüm kurumları ile oturmayan devlet vardır, insanlara güven vermektedir; ancak yeni devletin kalkınması için de yine millete ihtiyacı vardır. Beşe, hikâyelerinde devletin gücünü, devlet olma çabalarını anlatırken olumsuz örneklere de yer verir. Ancak bunlar geçiş döneminde olan ve ekonomik olarak ayağa kalkmaya çalışan bir devlette olabilecek olağan durumlardır. Bu zorluklar aşıldığında devlet gerçek bir devlet olacaktır. Ancak bu süreçte haksızlık yapan, devlete hıyanet içinde bulunan kişilerle zaman zaman halkın çatışması da söz konusudur:

“Fedim Kadın “Nasil istersen öyle say. Devrin ağaları hep böyle idiler. Hükümet çok zayıf olduğu için yok etmek istediklerini tertipler kurarak kim vurduya getiriverirlerdi. Geleyden Ağa Seyinin hoşuna gitmeyen bir tahsildarı atının kuyruğuna bağlayarak Hükümetin önüne kadar götürdüğünü ve orada “şu oku alın da bir iyicesini gönderin benim köye” diyerek kaymakama teslim ettiğini görenlerden henüz sağ olanlar var” (Beşe, 1976, s.19).

Devletin gönderdiği memurlar, yöneticilerden gerçekten halka hizmet aşkı ile gelen ve ailesi ile birlikte o bölgede yararlı işler yapmaya çalışan devlet adamları da takdirle karşılanır: “Bu kadın halkın çok sevdiği ve o sebeple ‘Ana Hatun’ diye ad taktığı kaymakamın anası Selma Hanımdı. Varlıklı, eli açık, özellikle fakir, kimsesiz kızları çehizleyip baş-göz etmeyi seven mübarek bir kadındı” (Beşe, 1976, s. 35).

Devlet elinin ulaşamadığı yerlerde ise haksızlıklar devlet adına yapılmaktadır. Her devirde görülen bu tür haksızlıklar yeni kurulan ve kurulmaya devam eden devlet için de geçerlidir:

“Muhtar Adayı Kara Kuru “Derken efendim, ayağa kalktı, Halktan yana döndü ve meydan hatibi pozunu takınarak: - Ağalar, diye söze başladı, hepimizi bizim köye davet ediyorum. Mebuslardan alınan rüşveti yemek -Müftü Efendiye danıştım – yalnız helâl değil aynı zamanda sevapmış. Alçak gönüllülük edip buyuracak olursanız köylümü memnun etmiş, bana da ün üstüne ün kazandırmış olacaksınız. Bilirsiniz ki biz Akyazılılar konuk canlısı, dost gönüllü insanlarızdır.” (Beşe, 1976, s. 161).

Devlet kavramının içinin boşaltılmaması, devlet saygısı, devlet gelenek ve göreneğinin bozulmaması üzerinde durulan önemli bir konudur. Cumhuriyet öncesinde sarsılan ve bozulan devlet sisteminin yeni devletle birlikte yeniden tesis edilmesi ve devlet saygınlığının halk üzerinde tekrar sağlanması önemlidir. Bu düşünceye rağmen devleti temsil eden kişiler de her devirde olduğu gibi vardır. Önemli olan yanlış görüp bu yanlış devlete değil devletin memuruna bireysel olarak suçlama yapılmasıdır. Muhatap olan kişinin bireysel hataları devlete mâl edilmemelidir. Yine devlet memurlarının devleti kullanarak halka eziyet etmeleri neredeyse günümüzde de devam eden vasıfsız insanlar o günlerde de vardır:

“Dertliyim ya, hükümet dairelerinde ciğeri on para etmeyen insanların elinden insanların elinden neler çektiğimizi bilmek şöyle dursun, işitmek bile istemiyorsunuz. Keyfiniz bozuluyor çünkü” (Beşe, 1976, s. 233). “Her yaratık gibi, memurlar da çeşit çeşit sınıf sınıdu, içlerinde iyileri de bulunu, kötülerini de. Bir kısmının bütün düşünceleri (bugün) lerini mümkün olabildiği kadar hoş ve boş geçirmekdü” (Beşe, 1946, s. 25).

Anadolu insanı kendi derdine çare olmaya çalışırken geleceğe yönelik olarak devletten de beklentileri vardır. Yöneticilerin gerçekten yetkin kimseler olması, halka hizmet için gelmesi bir anlamda devletin milleti “adam yerine koyması” anlamı taşıması bakımından da önemlidir:

“Olamaz ağa dedi olamaz, çocuk oyuncağı değil bu. Kaymakam dediğin yapılı, yakışıklı bir yiğit olacak. Sakallı olmasa bile bıyıkları behemahal olacak. Temiz olacak, tirendaz olacak. Laf ağzından dirhemle çıkacak. Az söyleyecek, öz söyleyecek. Oturuşu, kalkışı, yürüyüşü -eskilerin dediği gibi – devlet devlet kokacak! Konuşması kalp kırıcı soydan olmayacak ama hak edenlere gürlendiği zaman da hükümet konağı zangır zangır sallanacak bu velette bu dediklerimin hangisi var, söyleyen bana bakayım? Bu kadar da adam yerine komamazlık edemezler bizi yukardakiler. Böyle bir soytarı anca canbazhaneye yaraşır. Devlet daireleri birer canbazhane oldu ise onu bilmem” (Beşe, 1976, s. 235).

Anadolu insanı tarih boyunca yöneticilere sıkı sıkıya bağlı kalmış ve devleti temsil eden her kim olursa olsun ona olan saygısını eksik etmemiştir. Köyde muhtar, ilçede kaymakam, ilde vali devleti temsil eden kişilerdir. Toplumda bu kişilerin bir saygınlığı vardır. Ancak liyakat sahibi olmayanlar da eleştirilir. Bu eleştiriler durum tespitinden öteye gitmez. Önemli olan yanlış göstermektir. Bu yanlışla rağmen Anadolu insanı saygıda kusur etmez ama eleştirmekten de geri durmaz. Beşe'nin hikâyelerinde olumsuz örnekler de eleştirilir:

“Sağolasıca köpekten korkuyor, deveden korkuyor, mandadan korkuyor, gürgür baba’dan (gök gürlemesine kaymakamın verdiği ad) korkuyor. Hele şimşek çakınca, inanmazsın – Allah – deliye döüyor. Başını sokacak delik arıyor. O keskin ışık çıldırıyor onu. Saklanacak karanlık bir yer, hiç değilse başını öretecek ceketten, çuvaldan bir şey bulamazsa masanın altına girip elektrik akımına tutulmuş gibi yaylanıp titremeğe başlıyor. İster gülünüz, ister ağlayınız: İşte size (esgürleçak)lı kaymakamınız! Esgürleçak tam sekiz ay kaldı ilçemizde. Bu süre içinde hiçbir köye basmadığı gibi kasabada da kendisini hayırla yad ettirecek bir işin kulpuna yapışmadı. Buna karşılık eğitim ve yönetim alanlarındaki sayısız hizmetlerine mükâfat olarak (!!!) valiliğe terfi ettirildi ve iki sene süre ile staj görmek üzere Amerika’ya gönderildi” (Beşe, 1976, s.247).

Okulun yapılması devlet ve milletin birlikte hareket etmesi ile olacaktır. Millete yol gösterecek olan da bu aydın kişilerdir. “Yüzbaşı – Gayret edin de okulu çabuk bitün. Hükümetin şefkati, beylerin himmeti sayesinde, yakında köyünüzde bi tek fakir kalmıyacak” (Beşe, 1946, s.74).

Anadolu insanının her şeyi devletten bekleyerek vatanın kalkınması mümkün değildir. Anadoluculuk hareketi her alanda birlikte kalkınmayı, birlikte hareket etmeyi bir zorunluluk olarak görür. Devlet ve millet el ele vererek ülkenin imârını sağlayacaktır. Bunun yapılması için devlet kadar millet de taşın altına elini koyacaktır. Her şeyi devletten beklemek yerine kendisi de bir şeyler yapmak zorundadır:

“Aklı erenimiz ermeyenimiz, Cumhuriyeti ilân etmekle her şeyin kendi kendine olup bitivereceğini, her kötülüğün Allah’ın hikmetiyle yerini iyiliğe bırakıvereceğini sanduk. Her şeyi Hükûmetten bekledük. Geçmişten kalan bin bir yarayı onarmağa, bin bir kötülüğün kökünü kazımağa Hükûmetin yetişemeyeceğini, onun yanında bize de bir sürü vazifeler, fedakârlıklar düşüğünü düşünemedük. İşler umduğumuz gibi gitmeyince Hükûmete kızdık, söylendik. Öyle değil mi? Söz temsili: şu orman memleketi olan Kastamonu’da kaç dene ‘Ormanları Sevme ve Koruma Derneği’ va? Kaç babayiğit çıkıp da elinde âsâ, köy köy orman sevgüsünün yaymasını yaptı? Kaç zenginümüz bu uğurda on binlerini, binlerini değil, santimlerini harcadı? Hangi aklı erenimiz, rahatını, eğlencesini bırakıp yobazların, kara cahillerin saçtuğu zehirlere garşu panzehir iletmeğe koştı? Bereket versin, değirmen durmadan üğütüya da bunların kırım – sadım kökü kuruya. Yoksa hâl nice olurdu?” (Beşe, 1946, s.125)

Anadolunun kalkınması birlik ve beraberlik içinde olmak zorundadır. Bu nedenle Anadoluculuk her alanda devlet ve milletin bütünleşmesi gerektiği üzerinde durur. Anadolu’yu ortak payda olarak ele alan hareket aydın ve cahil ayrımı yapmadan bilgi ve tecrübenin birleştirilmesi ile bir yere varabilecektir. Devlet ve millet bütünleşirse kalkınma daha çabuk ve daha etkili olabilecektir:

“Yüzbaşı – Haklısın evlat. Bizde bi ata sözü vadu: (Devlet ağacının gölgesinde yatma, bir gün gelü, parası istenü) derler. Devlete garşu yüz yıllardan beslenen güvensüzlük, inançsızlık, birdenbire ortadan kalkar mı? Hele? Hükûmeti temsil edenler tarafından sapa suretiyle bu insansuzluğun giderilmesine büyük bir gayretle çalışılmadıkça!” (Beşe, 1946, s.135)

Anadolu İnsanın Özellikleri

Anadoluculuk düşüncesinin ırka bağlı olmayan ve 1071 Malazgirt Savaşı’nı milat olarak kabul eden görüşüne göre coğrafya Anadolu insanının ve milletin kendi kimliğini oluşturmasında birinci önceliktedir. Anadolu milleti olarak geçmişten gelen ve bin yıldır oluşan bu kimliğin kendine has özellikleri vardır. Merkeze Anadolu’nun alındığı bu hareket, kültür, tarih, coğrafya, arkeoloji, folklor, edebiyat, din, tasavvuf, pedagoji, sosyoloji ve felsefe alanlarında dikkat çekmektedir. Bu kaynakların ışığı altında Anadolu’nun maddi ve manevi bir dökümünün çıkarılması amaçlanmakta, böylelikle uzun yıllar göz ardı (mağdur) edildiği düşünülen Anadolu Türklüğü’nün varlığının tanınarak yeniden ayağa kaldırılması planlanmaktadır (Bayraktar, 2009, s. 69). Hakkı Kâmil Beşe, hikâyelerinde Anadolu insanın bu özelliklerini dile getirir.

Efe Seyin hikâyesinde ulema ile tasavvuf ehlinin nasıl birlikte hareket ettiğini ve milletin ahlaki yapısını ve inancının nasıl oluştuğunu Mümin Efe'yi tasvir ederken anlatır:

“Efemiz, Meydanî mahlaslı, tanınmış şairin oğludur: saz, söz ehli âşıklardandır. Ulema ile arası pek iyidir: misalini gördüler. Bir zaman şeker renkmiş. Tasavvuf ehli ile hocaların arası oldum olasıya biraz öyledir, bir türlü bağdaşamazlar. Bu hususta bizim âşığın şakası yoktur, sazı alınca “ilmiyle amel eylemeyen bir ulemayı- bülbül gibi söylese de karga ile bir tut” diye topuna birden meydan okuyuverir. Lâkin bizim hoca o soydan değil. İlim namına okuduğu Karabaş Tecvitle Emsile'den, bir de Mızraklı İlmihalden ibaret. Hayatı tabiattan, hayatın kendisini öğrenmiş. Uyanık mı uyanık, zeki mi zeki, cin gibi bir adam. Sazla pek alakası yok ama cidden söz ehli. Hani eskilerin miyr-i kalam bağdaşmışlar” (Beşe, 1976, s.114).

Anadolu insanı eğitimi olmasa da toplumun kültürü, gelenek ve göreneklere ve sözü dinlenen insanların olması onları görgüsüz, cahil bırakmaz. Okul eğitimi alamamış Anadolu insanı hayatta kazandığı tecrübelerle birçok şeyi deneme yanılma yoluyla öğrenmiş ve bunu nesilden nesile babadan oğula aktarmıştır. Anadoluçuluk hareketi bu bilgi ve görgünün karakteristik bir özellik olarak da Anadolu insanının genlerinde oluştuğu düşüncesindedir. Beşe'nin hikâyelerinde Anadolu insanı eğitimini hayattan almış eğitilmiş ve bilinçli insanlardır:

“Korne sesi gelinceye kadar yarım saat geçti. Dereden tepeden konuştuk. Yüzbaşı ile baktın nasıl geçtiği belli olmuyordu. Kendisine göre görüşü, olaylara kendine göre mânâ veriş ve bunu kendine göre bir anlatışı vardı. Anadolu'da bu tiplere sık sık rastlanır. Okumuşlukları yoktur. Fakat çok yaşamış, çok gezmiş, çok görmüşlerdir. Olayların, kaç kat perde arkasında gizli olursa olsun, özlerini, iç yüzlerini bir çırpıda meydana çıkarıp tabak gibi önümüze seriverirler. Bunlar acı tatlı gerçeklerimizdir” (Beşe, 1946, s.14).

Kadın

Kadınlara karşı olumsuz bir bakış açısı olduğunu ancak bunun kadınlara fırsat vermemekten ve ataerkil bir toplum yapısından kaynaklandığı Beşe'nin hikâyelerinde sıklıkla dile getirilir. Kadınlar, erkek egemen toplumda bastırılmakta ve kendi kabiliyetlerini ortaya çıkartmalarına engel olunmaktadır.

Beşe, hikâyelerinde kadına bakış açısını ve onların toplumdaki yerlerini belirlerken olumsuz örnekleri sıralar. Fedakârlığı ile kendini ortaya çıkartamayan kadın modeli, birçok hikâyede olumlu ve gerçek Anadolu Kadını olan Fedim Kadın ile ifade edilir. Köy yerlerinde iş yapan ve tarlada çalışan öküzler bile kadından daha değerlidir:

“Nedeni var mı canım, öküzle kadın herhangi bir hususta kıyaslanabilir mi? Kıyaslanırsa bu, kadına açık ibare hakaret olmaz mı? Düşün bir kere: Biri insan, hem de yaratıkların en güzeli: - öteki - hizmeti, emeği ne olursa olsun - hayvan, hem de öküz! - Aman oğul, yavaş konuş, duymasınlar! - Kimler? - Bir numaralı velinimetlerimiz, öküzler!” (Beşe, 1976, s.81).

Beşe, hikâyede klasik kadın bakış açısı ile değişen kadın modelini karşılaştırır. Daha önce kadının hayvandan bile aşağı derecede görüldüğünü ifade eder.

Kadın fedakârlığı ile de ön plana çıkar. Kendisinden çok ailesini ve ailesinin geçimi için kendisini feda eder:

“El âlem gibi ne incik-boncukta gözü vardır, ne çul-çaputta. Tek isteyip özendiği şey sundu: Hırka, kasaba karılarının giydiği cinsten zorlu, cıcıklı bir yün hırka. Giyip dışarı çıktığı zaman gövdesini fûrun gibi ısıtsındı söyle. Azıcık da düşman gözü körlesindi doğrusu. Ağa karısıyız diye manda gibi ofutmaktan yerdekileri görmeyen o burnu büyük şeyler hasetlerinden çatır çatır çatlasınlar, gözlerini geçtiği yerlere iki geçerli çoban diksinlerdi” (Beşe, 1976, s.83).

Anadolu kadını Orta Asya'da başlayan yolculukta erkeğin yanında ailenin temel kurucusu ve evi yuva haline getiren kişi olarak tanımlanabilir. Kadının bu rolü bir anlamda Türk tarihinin başarı dolu hikâyesinin adı konulmamış kahramanları olarak da ifade edilebilir. Savaş zamanı eşini, çocuğunu gözünü kırpmadan cepheye gönderen, ölürse şehit, kalırsa gazi olarak devlete bağlılık ve sadakatini gösteren Anadolu kadını barış zamanı da erkeğin en büyük destekçisidir. Kadın, Cumhuriyet'in ilanından sonra da yeni devletin kuruluşunda ve imârında göz ardı edilemeyecek fedakârlığa sahiptir. Bu fedakârlık onun genlerinde vardır. Anadolu toprağı Anadolu kadınının emeği ve fedakârlığı ile vatan haline gelmiştir. Beşe, hikâyelerinde kadının bu kahramanlığını ve fedakârlığına ayrı bir önem verir. Kadın kahramanlar, rol model karakterlerdir. "Kaderi Olmayan" hikâyesinde de kadın fedakârlığı söz konusudur:

"-Of Allah'ım of! İçimden, en ince yerimden bir telin koptuğunu hissettim. Kazban Kadın'ın kabahatı ne idi? Zavalıcılık ak demedi, gök demedi: manto demedi, kürk demedi: ipek demedi, yün demedi: illa bana şunu al demedi, paran yoksa çal demedi. Altın, pırlanta, inci... hayır hayır bunlardan hiçbirini istemedi. O, yalnız bir şey istedi. İstedi de değil ısmarladı. Ne ısmarladı? Yamalık! Yamalık yamalık! Nasıl ısmarladı? Parasını vererek ve "Çıkında para kalırsa onunla zahmetine karşılık helâlinden bir kahve iç" diyerek! Ne ruh zenginliğidir bu ya Rabbi?!" (Beşe, 1976, s.96).

Kadınların kahramanca duruşu, çocuk yetiştirmede ve evi yönetmedeki mahareti zamanla fedakârlıktan öte bir görev haline dönüşmüştür. Bu dönüşümün temel nedeni Anadolu'nun farklı kültürlerle olan ilişkisinin bir sonucudur. Kadın erkekle birlikte oluşturduğu aile hayatını, toplumu ve devleti kurup yüceltirken farkında olmadan ataerkil bir zihniyet ve farklı kültür etkileşimleri sonucunda kendi kabuğuna çekilerek ikinci sınıf insan muamelesi de görmeye başlamıştır. Ancak Anadolu hareketinde kadın tekrar eski karakteristik özelliklerine dönmesini benimser. Kadınlar toplumda aşağılık duygusunu zamanla kendilerine bir karakter olarak benimsemişlerdir:

"Ellerini kavuşturup el-pençe divan durma vaziyetinde kuşağının içine sokmuştu. Köyde âdet böyledir, kadınlar ellerini, o yarık, o kırtık kırtık, o kırtımık kırtımık şeyleri -elâleme karşı- orta yerde, göz önünde bırakmazlar, dediğim gibi bellerine, kuşaklarının içine sokuverirler" (Beşe, 1976, s.93).

Beşe'nin "Kırık Kanat" adlı hikâye kitabında yer alan birçok hikâyede Fedim Kadın, olumsuz kadın duruşuna karşı örnek bir kadın modeli olarak betimlenir. Kahramanlığıyla, duruşuyla örnek alınacak, gelenek ve görenekleri bilen, kahraman bir kadın olarak Fedim Kadın, Anadolu kadınının gerçek kimliğinin bir göstergesi olarak rol model gösterilir.

"Deli Kız" hikâyesinde Fedim Kadın, toplumun kadına bakışını ve bunu nasıl değiştiğini şöyle dile getirir: "Kadınlık, daha doğrusu dişilik büyük bir kusur, nasıl diyeyim, suça benzeyen bir şey sayılıyordu o zaman. Hangi önemli bir işe kendiliğimizden girişmeğe kalkışırsak bu kusur, bin bir şekilde büründürülerek birer ayet ya da peygamber sözü gibi karşımıza dikilirdi. 'Haddini bil, elinin hamuru ile erkek işine karışma! Yapamazsın a kızım, eksik etek harcı değil bu! Ben içimin ta derinliklerinden gelen bir isyan duygusu ile bütün bunları çiğneyip geçiyor, erkeklerin yaptıklarını kimi zaman onlara parmak ısırtacak derecede yapıyordum" (Beşe, 1976, s.15).

Ancak Hakkı Kâmil Beşe, hikâyelerinde bu algıyı kırarak, kadının yeri geldiğinde erkekten daha iyi iş yapabileceğini rol model olarak gösterdiği kadın karakterleri üzerinden örneklendirir. Fedim Kadın, Ata biniciliği ile davranışları ile Anadolu kadınınını temsil eder.

"Deli Kız" hikâyesinde Fedim Kadın Cirit oyununu oynayarak köyün namusunu kurtaran bir kahraman olarak gösterilir: "Fedim... Büyük bir iddia ile götürüyorum seni oraya. Darabo'nun şerefini 'kancık', 'kösnük', 'yirik' diye aşağıladığı genç kız kurtaracak" (Beşe, 1976, s.28). Orta Asya'dan beri geleneksel bir oyun olan cirit, erkekler arasında oynanan bir oyun olmasına rağmen Fedim Kadın cirit oyununda da ustadır. Rakibini yenmeyi başarır. Bu hikâyede artık Anadolu kadınının ataerkil toplumdan kalan aşağılamanın, küçük

görülmenin Fedim Kadın karakterine yüklenen görevle değiştirilmeye çalıştığı görülmektedir. Fedim Kadın köyün namusunu kurtarmakla kalmaz, kadınların da erkekler gibi her alanda başarılı olabileceğini gösterir. Beşe'nin hikâyede kadın karakteri için seçtiği "Fedim" ismi de erkek ismi olarak Fehim, kadın ismi olarak Fadime ismini çağrıştırır. İsmi seçimi de Fedim Kadının karakterini göstermesi bakımından hikâyede işlevsel olarak kullanılır.

Kadınlar, Anadoluculuk hareketi içerisinde üzerinde durulan önemli konulardan biridir. Kadınlar hızlı bir değişim içerisinde köy kültüründen şehir kültürüne doğru bir yönelim içerisine girer. "Eşek Davası" adlı hikâyede kadınların erkeklerden kendileri için bir şeyler alması ya da evin ihtiyaçlarının karşılanmasını erkeklerden bekleyen kadın tip değişir ve artık bu işleri kendisi de yapmaya başlar:

"Yıllık harcını harman sonunda toptan görmek âdeti çoktan tarihe karıştı. Şimdi varsa yoksa çingene alış-verişi. Eline iki kayme geçen soluğu Pazar'da alıyor. Hele karı kısmının ona dahi baktığı yok: Bir dürü pestil mi olur, bir kartaloz piliç mi: yahut da geçen aydan kalma birkaç taze yumurta mı... gözüne ne ilşirse kaptığı gibi hadi Pazar'a. Devir pek acayıpleşti pek. Kadınlar arasında bile çarşı-pazar tiryakileri türedi. Yarım çile iplik, el kadar bir yamalık için uzanıveriyorlar kasabaya" (Beşe, 1976, s.65 - 66).

Kahramanlık

Anadolu insanın en önemli özelliklerinden biri de cinsiyet ayrımı olmadan erkek, kadın, çoluk çocuk kahraman bir karaktere sahip olmasıdır. Yaşanılan savaşlarda Anadolu insanı kaybetmemiş ancak içinde bulunduğu koşullar onun yenilmiş gibi gösterilmesine neden olmuştur. "İtalya Krallığının Nişancıbaşı ve Yörük Ali Efe" adlı hikâyede Efe Seyin, İngiliz Subayının Türk Milletinin savaşta her şeyini kaybettiğini, Türk milletinin bir anlamda teslim olduğundan bahsetmesi karşılığında şu cevabı verir:

"Aklın almaz ama, ben yine söyleyeyim: Bir silah deposu ne zaman, nasıl basılır: nöbetçinin elinden silahı nasıl alınır, (gık!) dedirmeden canı Cehenneme nasıl gönderilir: sonra da depodaki silahlar bizden tarafa nasıl kanatlandırılır... Bu cevherler hep o kitapta yazılı. Ünlü Kurmay Yörük Ali'nin kitabında! Çapulcu diye bahsettiğimiz bu baskınları yapan kahramanlar olsa gerek!" (Beşe, 1976, s.172).

Anadolu insanının kahraman bir millet olmasına rağmen bu özgüven yıllardır zedelenmiş, bir sonraki nesillere bu kahramanlık duygusunun geçmesine engel olunmuştur. Aynı hikâyede kahramanlığın başka bir millet tarafından nasıl algılandığı da örneklendirilir:

"Alman milletinden: Jeneral Moltke. Bu asker, bak, bizim için ne diyor: -Silahlanmış milletin en canlı örneği Türklere'dir. Bu diyar köylüsünün orak, kâtibinin kalem ve hatta kadınlarının etek tutuşunda silâha sarılmış bir pençe kıvraklığı vardır. Türk ata biner gibi oturur, keşfe yollanan nefer gibi uyanık yürür. O doğduğu günden beri silahlıdır. Bundan dolayı hayata ve hadiselere emniyetle bakmayı öğrenmiştir. Türkiye'ye adım atar atmaz bu kanaati edindim." (Beşe, 1976, s.181).

Asker bir millet olan Anadolu insanı, İngiliz subayının anlattığından çok farklıdır. Askerlik bir çeşit baba mesleği gibidir. Ordunun değişik kademelerinde askerlik yapan insanlar askerlik bittikten sonra da yaşadıkları bölgeye taşıdıkları asker kimliğini bir kenara bırakır ancak o disiplinle insanlara faydalı olmaya devam eder:

"Atalarımız çeşme yaptıkları zaman musluklarından hiç olmazsa üç gün üç gece şeker veya bal şerbeti akıtmış. Yüzbaşıyı satırlara sığdırabilseydim, onların musluklarda yaptıklarını ben -bir iki saatçik olsun- sahifeler arasında yapmış olacaktım. Sırtında doksan yıllık bir ömür yükünü taşıdığı için, hâli mâziden dolaştırarak yaşayan, geleceğe güvenle bakan o kadar ki, nasıl olup da hâlâ davranmadığımızı, hâlâ o eski, akıcı, çağlayıcı hâle gelemediğimizi bir türlü havsalama sığdıramayan bu iman kaynağı Tekçarık, o kadar tatlı dilli, o kadar temiz yürekli, o kadar zeki ve ince... O kadar köyün ta kendisi (fena-fil-köy) olmuş ki!" (Beşe, 1946, s. 6).

Beşe'nin tanıttığı yüzbaşı fena-fil-köy olmuş; köyle, coğrafya ile bütünleşmiş ve Anadolu'nun kalkınması için çalışan biri haline gelmiştir: "Yüzbaşı gücü yettiği kadar köylüyü de yetiştirir. Başı sıkışan akıl danışmak için ona koşar. O bu bucakta hiç olmazsa yedi sekiz köyün akıl hocasıdır" (Beşe, 1946, s.8). Bu insanlar başarıları ile övünmez tam tersine bu başarıyı genele yayarak örnek bir model oluştururlar: "Olgun idareciler işi kurar, düzenler yürütür, başarı: sonunda da bütün şanı şerefi ile başarıyı senin gibi halka mal edivörüle" (Beşe, 1946, s.11). Bir bakıma asker kökenli Anadolu insanı, askerlikteki kahramanlıklarını sosyal hayatta da devam ettiren kişilerdir:

"Yüzbaşı ile vaktin nasıl geçtiği belli olmuyordu. Kendine göre görüşü, olaylara kendine göre mânâ veriş ve bunu kendine göre bir anlatışı vardı. Anadolu'da bu tiplere sık sık rastlanır. Okumuşlukları yoktur. Fakat çok yaşamış, çok gezmiş, çok görmüşlerdir. Olayların, kaç kat perde arkasında gizli olursa olsun, özlerini, iç yüzlerini bir çırpıda meydana çıkarıp tabak gibi önünüze seriverirler. Bunlar, acı tatlı kendi gerçeklerimizdir" (Beşe, 1946, s.14-15).

Deli Kız hikâyesinde de Anadolu insanın yaptıkları ile övünmemesine değinilir: "Ne dedimse nafîle. Davranışlarını anlatmamak hususunda kararlı. Anadolu insanı böyledir, yaptıkları ile öğünmez, yüzüne karşı öğülürse utanır, toy kız gibi kızarır" (Beşe, 1976, s.13).

Gelenek ve Görenekler

Anadolu medeniyetinin Anadolu milletini oluşturduğu ve coğrafi birlikteliğin ortak kültür değerleri ile kalıcı hale geleceği Anadoluculuk hareketinin temel hareket noktalarından biridir. Beşe, hikâyelerinde hayatın önemli safhalarında devam eden ya da yavaş yavaş terk edilen geleneklere de hikâyelerinde önemli bir yer ayırır. Mevlit geleneği üzerinde duran Beşe, bu geleneği Müslüman-Türkmenler anlayışı ile birleştirerek birkaç hikâyesinde ayrıntılı bir şekilde anlatır.

"Fukara derneğidir diye gelmemezlik etmen haa..! Mevlüdümüz pek şanlı, şerefli olacak sayenizde. Kışlalı Hafız, Gıldır'ın Molla Ahmet, Okçular Hatibi Selim Efendi hep gelecekler. Duacı Yasin Hoca'ya bile haber saldım. Dua etmek ona vergidir malum'a. El açıp, boyun büküp firaklı firaklı bir başlamıydı, uçan kuşa, dönen taş "Amin!" dedirtir Alimellah! Öylesine derin ulemadır" (Beşe, 1976, s.96).

"Mevlüt "Ev sahibi üç dört hoca çağırır, kendi köyü ile civar köyler halkından bir kısmını mevlüde okurdu. Kadınlar odada, erkekler bir veya birkaç oda ve sofada toplanırlardı. Hazin, monoton bir eda ile (Allah âdın zikredelim) den başlayarak, miraçlara, Peygamberin vefatına, gövercin hikâyesine varıncaya kadar mevlüdün bütün bahirleri okunur, tatlı bir hüznün gül suyu kokan manevi buğusu ruhları içten içe sarardı. Mevlüt bitiyor. Hakiki hayata dönülecek. Şerbet sunulmak üzere Cemaata biraz neşe ve kıvraklık vermek lâzım. Bu ihtiyacı duyan, zamanının uzağı gören hocaları (yobazlar değil) öz Türkçe bir şerbet ilahisi düzmüşler. Dinlerken hocanın cemaatle şakalaştığını, onları adeta gıdıkladığını hissedersiniz" (Beşe, 1946, s.49-50).

Anadolu insanının vatan olarak ve millet olarak Anadolu ismini kullanmasının temel nedenlerinden biri devam ettirdiği gelenek göreneklerdir. Günümüzde de devam ettirilen Mevlüt okutma geleneği insanların yardımlaşması, kaynaşması ve birlikte hareket etmesi bakımından çok önemli bir rol oynar. Gelenek ve görenekler Anadolu insanını birbirine bağlayan ve aynı coğrafyada tek millet olmayı sağlayan birleştirici bir unsurdur.

Tasavvuf Ehli ve Halk Müziği

Orta Asya'dan başlayarak müziğe önem veren Türk milleti, bu geleneğini Anadolu'da da terk etmez. "Tarih boyunca çalgıyı en çok kullanan ve en çok çalgı çeşidine sahip olan millet ol(arak) saz müziğimiz genellikle söz müziğimize eşlik eden ve onu taklit eden durumunda bulunmuş(tur)" (Kahyaoğlu, 2015, s.58). Köy

kahvelerinde bu gelenek devam ettirilir: “Bir gece yiğitler kahvesinde saz çalıyordum. Keyifli, istekli bir zamanımdı. Saz elimde coştukça coştı. Saz coşunca gençler yerlerinde durabilirler mi, kalkiverdiler oynamaya. Hopladılar, zıpladılar, naralar attılar. Kahve tasaya meydan okuyan coşkun bir şenlik yerine döndü.” (Beşe, 1976, s.108).

“Deli Fedim: İliği kemiği artık iyice dolmuş, efe yaratılışlı, deli dolu bir kadın. Sanatının gerçekten ehli. Âşık Garıbi (Elif)inden (Lâmelif, Ye)sine kadar ezbere biliyor. Destan okumaya iyi gelen, gürece, kalın kıvrak bir sesi var. Bağlıları delik deşik ettiği, dinleyicilerin çehrelerinde beliren çizgilerden, gözlerin bulutlanmasından belli. Üstelik güzel de bağlama çalıyor. Deli dedik a, adı üstünde. Kimin ne demeğe hakkı var? o çalmayıp da kim çalacak?” (Beşe, 1976, s.139).

Müzik, sözlü ya da sözsüz insanlar arasında bağ kuran güçlü bir iletişim şeklidir. Anadolu insanı tarihi köklerinden aldığı bu özelliğini hiç kaybetmez. Kendine ait çalgıları ve musikisi ile yeni mensup olduğu inançlarla, gelenek göreneklerle birleştirerek bu geleneği zenginleştirir. Beşe, hikâyelerinde saz ile tasavvuf müziğinin birleştirilerek Anadolu’ya has bir musikinin oluşturulduğunu, bunun da Anadolu kültürü olarak yerleştiğini şöyle ifade eder:

“Efe Seyin” hikâyesinde dile getirir: “Mümin Efendi adlı kişi “Efemiz mahlaslı, tanınmış şairin oğludur: saz, söz ehli âşıklardandır. Ulema ile arası pek iyidir: misalini gördünüz. Bir zaman şeker renkmış. Tasavvuf ehli ile hocaların arası oldum olasıya biraz öyledir. Bir türlü bağdaşamazlar. Bu hususta bizim âşğın şakası yoktur, sazı eline alınca ‘ilmiyle amel eylemeyen bir ulemayı – bülbül gibi söylerse de karga ile bir tut’ diye topuna birden meydan okuyuverir. Lakin bizim hoca o soydan değil. İlim namına okuduğu Karabaş Tecvitle Emsile’den, bir de Mızraklı İlmihal’den ibaret. Hayatı tabiattan, hayatın kendisinden öğrenmiş.” (Beşe, 1976, s.114).

At

Orta Asya’dan başlayarak at, Türkmenlerle birlikte anılan ve önem verilen bir hayvandır. Kültür olarak at ve at biniciliği bir hüner olarak varlığını devam ettirir. Beşe, hikâyelerinde at ve atla ilgili hususlara geniş bir yer verir. At, Anadolu kültüründe diğer hayvanlardan daha önemli ve kıymetlidir:

“Gel gelelim at öyle midir ya? O nazlının gözü de gönlü de yüksektir: Çayırın hasırını, samanın arpasını, alâsını ister. Her gün tımar, gebre, kaşağı... bir evin halkı hep onun uşağı. Elin oynaşta iken halkı hep onun uşağı. Elin oynaşta iken bile gözün onda olacak. Bir yıldan bir yıla torbasından yemi aslaa eksik etmeyeceksin. Ne sandın ya, kuyruklu değirmen bu!” (Beşe, 1976, s.72).

Birçok hikâyede konu bir şekilde at ve at biniciliğine getirilir. Kırk Kanat adlı hikâyede “60 - 62 yaşlarında çökmüş, vaktinden evvel kocamış” Seyin Usta’nın hırçın bir ata binmesi ve onu sakinleştirmesi Türklerin at biniciliği konusundaki hünerini anlatması bakımından önemlidir:

“Seyin Usta evinden çıktı, sendeleyle sendeleyle atın yanına vardı ve bir anda umulmayan bir çeviklikle atın sırtına atladı. İhtiyarcık, üşütüp büsbütün yataktan çıkamayacak hâle gelmeyeyim diye ağzını, burnunu bir çaputla sımsıkı örtmüştü. At yükünü alınca hırçınlaştı, şahlandı, kış attı, türlü çakallıklar yaptı... Sırtındaki nazik anlar geçirdi: fakat – Allah’a şükür – korktuğumuz olmadı. Mübarek ihtiyar haşarı hayvanı derhal hakimiyeti altına aldı, arpalıklarda bir aşağı bir yukarı, tepeden tırnağa köpük kesilinceye kadar koşturdu” (Beşe, 1976, s.10).

At biniciliği konusunda erkekler kadar kadınlar da hüner sahibidir. “Deli Kız” hikâyesinde Fedim Kadın (Delikarı) karakteri köyün erkeklerinden bile daha iyi bir at binicisidir. Fedim Kadının usta bir at binicisi olarak birkaç hikâyede onun kahramanlıklarıyla birlikte anlatılması Anadolu kadınının yüceltilmesi ve tarihte sahip olduğu özelliklere geri dönmesini de sağlayan bir unsur olarak rol model olarak ele alınır. Bu özellik tarihi birikimden kaynaklanmaktadır:

“Bir okulumuzun yaptırdığı incelemelere göre Padişah Sarı Selim zamanında bu köyde Orhan oğlu Süleyman adında bir zaim varmış. Demek ki ben onun torunuyum. Yani soyca Osmanlı’yım. Böyle bir hatun, müsaade et de köyün öteki kadınlarından daha iyi ata binsin, daha zorlu silâh kullansın canım!” (Beşe, 1976, s.12).

Türklerle adeta özdeşleşmiş olan at, hikâyelerde aileden biri gibi kıymetlidir. At, Orta Asya’dan başlayarak Anadolu’ya göç eden Anadolu insanının en kadim dostudur. Bütün işlerini atla gören Anadolu insanı için at sahibi olmak aynı zamanda güç gösterisinin de bir parçasıdır. Atın bu özelliği atın ailenin bir bireyi olarak görülmesi gibi bir anlayışa evrilmiştir. Beşe, Deli Fedim’in “Göksıpa’ya Destan” adlı hikâyede atını sattığı zaman attan ayrılmasını özellikle dramatize eder:

“Uzunca, firaklıca bir ayrılma töreni oldu. Deli Fedim kısrağın boynuna sarıldı: yüzünü, gözünü defalarca öptü, ağladı ve hayvanı çok tatlı sözlerle övdü: Sarı Kız’ım Sarı Ceylan’ım benim! Nereye gitsem sevgin kalbimde, hayalin gözümde, mis kokun burnumda idi. Seninle öğünür, seninle avunurdum. Osmanlılık yetimi oldum ben şimdi. Seni hiçbir zaman unutmayacağım. Sen de beni unutma e mi? Hakkını helâl et kızım. Benden yana kat kat helâl olsun.” (Beşe, 1976, s.59).

Bu ayrılık sahnesi atın kültürel bir değer olarak Türk toplumundaki değerini ve yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Ahlaki Değerler ve İnanç Sistemi

Anadolu medeniyeti 1071’den başlayarak Türkmenlerin Orta Asya’dan getirdikleri gelenek ve görenekleri, inançları ile birlikte İslamiyet’in de millet hayatında önemli bir tutması Anadolu’nun ahlaki ve dinî inançlarının, iki ayrı kültürün birleşmesi daha çok İslamileştirilerek kullanılması ile oluşmuş ortak bir kültürdür.

Beşe, hikayelerinde özellikle doğum, düğün, ölüm gibi konularda halk inançlarını, gelenek ve göreneklerini de işler. Atalara hürmet, Anadolu insanının en önemli özelliklerinden biridir:

“Ben Fedim Kadının, kişiliği üzerinde durmadığı babası Molla Mehmet’in son yıllarına yetiştim. Nurlar içinde yatası, her kusuru hoş gören derin bilgili, derya-dil bir âlimdi bir Şaban-ı Veli dervîşi idi. Azametli, asık suratlı hocalardan değildi. O bunlardan ‘cevizin kabuğunu, hatta onun da dışındaki koyu yeşil, acı tabakayı Müslümanlık sanan ve gönüllere din diye onu yerleştirmeğe çalışan zavallılar’ diye söz ederdi. Günahkârları -onların yaptıkları gibi- O Cehennemden o Cehenneme aktarmaz, aff-ü mağfîret denizinde tövbe sabunları ile yıkayıp rahmet suları ile durulayarak tertemiz bir halde aramıza katardı” (Beşe, 1976, s.39-40).

Doğum yapan bir kadının evinden çıkarken kadınlar da bir geleneği hayatta tutarlar: “Yetareciğin doğum yapmasının anlatıldığı bölümde “Odada 15 – 20 kadın vardı. Gidenler – Allah razı olsun – giderken sancımı da birlikte alıp götürmesinler diye fistanlarından birer ufacak parça kesip bıraktılar” (Beşe, 1976, s.57).

Çocuklukta oynanan oyunlar hem bir eğlence hem de çocukların yetişmesi için bir eğitim vasıtasıdır:

“Çocukken en çok sevdiğimiz oyunlardan biri de ok atmaktı oyun diyorum, çünkü 7 – 8 yaşındaki çocuk için ok atmaya spor diye düşünmek abes olur. Önemli olan nokta, çocuğun eline spor yapacak çağa gelmeden okla yayın tutuşturulması ve onun küçücük yaşta ok atmaya alıştırılmasıdır... Attığını vurma, vurduğunu kendi gözleri ile görme ruhta büyük haz, nefse itimat duygusu uyandırıyor. Biz bu duyguyu o yaşlarda duymaya başladık” (Beşe, 1976, s.182).

Düğün gelenekleri de hikâyelerde üzerinde durulan önemli konulardan biridir. Yeni bir hayatın başlangıcı ve Anadolu insanının yeni bir hayata başlarken uyması gereken bazı gelenekler hikâyelerde yer alır: “Düğünlerde kız almaya kafile halinde kadınlar da gider. Bunlara ‘Hakçı’ derler. Köyde zar, çarşaf gibi şeylerle örtünmek âdeti olmadığı halde hakçılar o gün zar giyerler. Töreye göre kız almaya atla gidilir. Atı olmayan kadınlar akrabalarından, dostlarından at tedarik ederler” (Beşe, 1976, s.11).

Düğün gecesi yapılan bazı gelenekler, Müslüman – Türkmen geleneklerinin karması ile oluşturulmuş geleneklerdir: “Güvey gerdeğe girince gelinin ilk işi yere iki namazlık (pösteki seccade) sermek olur. Eşlerin dünya evine girmeden ikişer rekât şükredenlik (şükranıye) namazı kılmaları âdettir. İnanişâ göre gerdek gecesi Kadir Gecesi kadar mübarek bir gecedir. O gece gelinle güveyinin arşa açılan mübarek ellerini Gökçadırlı asla boş çevirmez. Yeter ki dua sıdk ile edilmiş ve kimse için kötülük istenmemiş olsun!” (Beşe, 1976, s.131). Gerdek gecesi yapılan âdetlerden biri de “Güveyi, gelinin kız oğlan kız çıktığını silâh atarak ilan eder. Demek ister ki ‘Karım köyünüze yüzü ak, alını açık olarak geldi. Onu bağrınıza basabilirsiniz” (Beşe, 1976, s.211).

Düğünlerde öküz kesme geleneği unutulmaya başlansa da bu gelenek oğlu Kore’den askerlikten dönen oğulları için devam ettirilmeye çalışılır: “Yıllar var ki, şerefe öküzün tekini kesenleri görmüyorduk. Bu âdet tarihe karışmıştı. Fakat son yıllarda birdenbire canlandı: Babalar Kore’den dönen oğullarının sağ-salim ayak basışını velinimetin tekini keserek kutluyorlar” (Beşe, 1976, s.111).

Ölüme bakış açısı da İslami bir anlayışa sahiptir:

“Koca Salih 39 – 40 ında var yok. Bu yaştaki delikanlıların kocamayı üstlerine değil, ağızlarına almaları bile Yüzbaşıyı çileden çıkarmağa yeter. Onca hayat, uzunluğu kısalığı dokuyanın arzusuna bağlı bir top kumaştır. Neş’e ile, ruh kıvraklığı ile dokundukça uzar, gider. Hastalık ve ömür boyunca uğranılan her türlü ârızalar, sağlığın kadri anlaşılın diye yaratılmıştır. Allah, dokuzda verdiğini sekizde almaz ve hiçbir zaman, yüzbaşının tabirince, işini gücünü bırakıp teke tek bizimle uğraşmaz: bizi boğa kısmaz. Şu hâlde makinenin yağı kurudu, vidalar gevşedi... diye kaygıya düşmenin yeri ve manası yoktur. Zamanla, bunların hepsi kendiliğinden veya biraz yardımla düzelir. Binaenaleyh, hazır dünyaya gelmişken ve dokumayı öğrenmişken hayat kumaşını doku git! Gerçi, hartada baktı gelince veya hiç ummadığın bir zamanda karşına Azrail’in çıkması da yazılıdır. Fakat bunu hesaba neye katmalı? Veya bunun için neye üzülmeli? Doğduğumuza inandık da öleceğimize inanmıyor muyuz? Gökten yere ne düşer de yer kabul etmez? Başka bir deyimle Allah ne yaratır ki hoş değildir?” (Beşe, 1946, s.72).

Köylülerin ölümü ile hayvanların ölümünün benzetilmesi, çaresizlik ve bu duruma alışmanın bir göstergesi, köylünün kaderidir:

“Yanımızdan geçen bir ineğin böğürmesi beni kendime getirdi. Başımı yukarı kaldırdım. Yanımdakilere baktım, çehrelerinde en ufak bir teessür alâmeti bile yoktu. Belli ki, yıllardan beri göre göre bu gibi acıklı hallere kanıksamışlar. Köyde kim bilir, yılda kaç insan bu çeşit ölümle ölüyor?” (Beşe, 1946, s.118).

Köylülerin iyi ve verimli mahsul alabilmesi için kuraklık zamanı yağmur duasına çıkmaları da devam ettirilen bir inanıştır. Bu dualar, içten ve acıklı bir yalvarma ile yapılır:

“Ulu Tanrım çoluğumuz çocuğumuz, karımız kızanımız, yalın ayak başı kabak huzuruna rahmet dilenmeğe geldik. İnsanımız hayvanımız susuzluktan kırılıyor, mahsulümüz kuraktan yanıp kavruluyor. Bizi boş çevirme. İsyanimız çoktur: sana kulluk etmekten, verdiğin nimetlerin kadirini bilmekten aciziz. Bizi boğa kısma, sabi sübyan, ismi Kur’an hürmetine: erenlerin evliyaların, içimizdeki ağzı mühürlülerin, şehit çocuklarının yüzü suyu hürmetine yağmurumuzu ver, diye yalvarmış. Ve acıklı dua, elleri aşağı çevrili olarak rahmet bekleyen başı açık, bağıri yanık köylüleri tâ içlerinden sarsar, can ve gönülden (Âmin!) diye haykırtmış. Kastamonulu hoca, başı darda kaldı zaman: - Tanrım! Ya yağmurumuzu ver

ya şuracıkta ruhumu kabzet diye Allaha nazlanırmış. Allah da esirgemez, hocayı eli boş çevirmezmiş. Yağmur duası için Geley'e gelenler Abdüsselim Efendi ile Ali efendiyi behemehal ziyaret ederler, onların ruhanîyetlerinden de medetlenirlermiş. Bu iki adam, hayatlarında keramet göstermiş evliyalarındanmış" (Beşe, 1946, s.45).

Tedavi

Hastanenin ve doktorun olmadığı, imkânsızlıktan dolayı halk inanışlarına göre tedavi geleneği sürdürülür:

"Kara Kabardık için doktorun ifadeleri: "Halkımız cahil, kara kabarcık deyip geçiveriyor. Oysaki ne kara yılandır o bir bilseniz! Hele şarbondan ileri gelen bir cinsi vardır ki hiç şakaya gelmez, çok esash bir bakım ve tedavi ister. Malûm ya, mikrop mikropla çabuk anlaşıyor. Allah etmesin, birkaç cinsi bir araya gelip de el ele verdiler mi, tamamdır keyfi. Bre aman, bre zaman! Nafile, o vaktinde gerekti. Hasta gözlerinizin önünde kıkırdayıp gidiyor. Siz döğünüp yolunduğunuzla kalıyorsunuz." (Beşe, 1976, s.146 - 147).

Anadolu insanı tarihi olarak yerleşik bir hayata geçmekte diğer milletlere göre çok sonra yerleşik hayata geçmiştir. Bu nedenle de tıp konusunda geri kalmıştır. Ancak modern tıp anlamında bir hastalık tedavisi olmasa da Anadolu insanının bilgili ve görgülü insanı kendi hastalıklarına da çare olmayı öğrenmiş ve hastalıkları kaderle birlikte vehbi bir ilimle iyileştirmeyi de öğrenmiştir.

Kara Kabarcık olarak bilinen hastalığa karşı doktora gitmek yerine kendileri bir çare üretirler:

"Soğan merhemi yok mu, soğan merhemi, buna pek iyi gelir. Yap da ıscak koyuver. O onu sabaha dek iyice yumuşatır. Baktın yumuşamış, alırsın sargıyı üzerinden. Ondan sonra -Elmasıma söyleyeyim-güzelcene bir tımar edersin, söyle... hazin hazin, temiz temiz. Yara, çıban, kabarcık... bunlar temizliği pek sever. Aklında olsun e mi evladım" (Beşe, 1976, s.147).

Aydın ve Köylü

Aydın ve köylü çatışması genellikle iki taraf olarak alınmasına rağmen Beşe, bu konuyu aydın ve köylünün el ele vererek Anadolu'nun imarı için her iki tarafın da birbirinden öğrenmesi gereken şeyler olduğu gerçeği üzerinde durur:

"Bu çocuklar, Folklor derlemeleri için gelen gençlerdir. Yüzbaşıya göre, bunlar ter temiz, pırlanta bibi şeyler. Köy âleminin içine girmek, iç yüzünü öğrenmek ve ellerinden gelirse, halka hizmet etmek sevdasındadırlar. Fakat, her kapalı şey gibi bu âlemin de bir kapağı olmak gerektiğini düşünemeyecek kadar toydurlar." (Beşe, 1946, s.19).

Anadoluculuk hareketinin üzerinde durduğu temel meselelerden biri de Anadolu medeniyetini oluşturan bütün tarafları bir araya getirerek bir harmanlama yapmaktır. Anadolu'da okumuş kişiler, aydınlar olduğu gibi okumamış ancak hayata sahip olduğu inanç, gelenek ve göreneklerle kendisini yetiştirmiş kişiler vardır. Anadolu'nun yeniden kalkınması için aydın ve cahil insanların bir noktada buluşması gerekmektedir. Cahil olarak adlandırılmasa da bir okul bilgisi olmadığı için okul okuma cahili olan Anadolu insanı bilgisi, görgüsü ve atalarından devam ettiği kültürü ile tecrübelidir. Anadoluculuk hareketi aydının öğreneceği bilimsel bilgiler ile Anadolu insanında bulunan bu özellikleri mezcederek yeni devletin yeni insan tipini ortaya koyabilmektir. Beşe hikâyelerinde bu birleştirmeyi ince bir kilim dokur gibi satır aralarına yerleştirir:

"Hepimiz bilürüz ki bu adam namuslu, çalışkan, işgüzar, köylüyü seven ve sayan, tam köylüye layık bir memurdu. Memleketimize çok iyiliği dokundu: bu ilçede Tekçaruk adını iştımayan ve bu ad anılınca kalbinde hâlâ derin bir hürmet ve minnet hissi duymayan tek Araçlı yokdu. Tekçaruk bu ünü lafla kazanmadı. Çalışarak, didinerek, buram buram alın teri dökerek kazandı" (Beşe, 1946, s.22).

Anadolunun aydın kesimi yeni devletin ilk yıllarında askerlerdir. Asker olarak yetiştirilen kişiler aynı zamanda toplumun aydın kesimini de oluştururlar. Askerlerin vatan ve müdafaa zihniyetini çok iyi kavramış ve hayatında kendisine bir karakter olarak almış olması onların halk içerisinde kolaylıkla kabul edilmesini sağlar. Sonuçta Anadolu insanı asker bir millettendir.

“Yüzbaşı “Aziz dinleyicilerle yine konuşursun. Hem eskisinden daha çok ilgi ve merak uyandırarak. Söyleye söyleye, nerde ise, kitaptakiler de dağarcıklardakiler de suyunu çekecek. Halbuki burada her gün bir şey göreceksin, bize öğrettiklerin kadar bizden de sen öğreneceksin. Ankara gibi yerden kalkıp da buralara kadar gelmene bakılırsa bal alınacak yerleri ve çiçekleri biliyon. Sen burada iken dinleyicilerle nasıl konuşacağına gelince: Devletin postası ne güne duruyor? Yaz, gönder, okuyuvesinle. Hele aradakez, bi teneke bal gönderiveriyon, bu tatlı siparişi kim kabul etmez?” (Beşe, 1946, s. 12).

Aydın-şehirli ve köylü arasında bazen insanlardan kaynaklı farklı bakış açıları, köylüleri küçümsemek gibi durumlar da Beşe'nin hikâyelerinde eleştirilir. Anadolu'yu kalkındıracak olan köylüdür. Onu hor görmek değil ona yardımcı olmak esas amaç olmalıdır:

“Köylü işin farkındadır. Şimdiye kadar o, böyle kaç nöbet savmıştır. Kaç defa, üst perdeden ‘Bu ne tabiatsızlık! Üstünüz başınız, eviniz, barkınız kir, pas içinde. Bir kalıp sabun almaya da mı kudretiniz yok?’ diye bir hava tutturulduğunu, izzeti nefesine şiş sokulduğunu görmüştür. İnsanın her zamanı bir olmadığını, hatta günü gününe, saati saatine uymayacağını, maninin de türkünün de ilahinin de söylenecek yeri, zamanı ve çevresi olduğunu takdirden aciz olan bu adamlara ters cevap vermekten veya bir şey söylemektense, kendini zorlayıp yasak savacak birkaç şey söyleyivermenin daha akıllı işi olacağını da berikiler de içten içe anlamış gibidirler. Her iki taraf, vaziyeti ehven olarak atlattığından emin, biraz da memnun, birbirlerinden ayrılırlar” (Beşe, 1946, s.20).

Köylü, cahil, okumamış olsa da hayat ona insanı öğretmiştir. Anadolu köylüsü okul mezunu olmasa da hayatta edindiği tecrübeler, atalarından miras kalan töreler, gelenek görenekler babadan oğula aktarılan kültürel miras Anadolu köylüsünün cahil, kaba ve anlayıştan yoksun biri olmasının önüne geçer. Anadolu köylüsü ne yaptığının bilincindedir. Tek eksiği bu bilgilerin yeni ve modern bilgilerle süslenmemiş olması özellikle fen ilimleri alanında tecrübeden öteye bir bilgisinin olmamasıdır. Kimin kendisine nasıl davrandığının farkındadır:

“Yüzbaşı “Bu vaziyette sen olsan inanimusun, insaf et hay oğul? Sonra, ne demekmiş o ‘ne söylesek?!’ bilmiyon, yalnız ve yalnız söylemekle köylünün emniyeti kazanılamaz. O, lafa bakmaz, işe bakar işe! Vatana tümüz bir aşkla hizmet isteyen de yükünü tutmak, kesesini doldurmak isteyen de aynı şeyi söyleye. Eğer, ben seni bildim bileli, söylenen şeylerin binde biri yapılsaydı, yapılabilsaydı bu memleket Cennet’e döner, şu üstüne bastuğumuz toprak çokta....n altun kesilirdü” (Beşe, 1946, s.21).

Sonuç

Anadoluculuk hareketi siyasî, edebî, felsefî ve sosyolojik yönleri bulunan çok yönlü bir düşünce sistemidir. Bir kimlik ve ideoloji olarak Turancılık düşüncesinin ütopyik olarak görülmesi nedeniyle daha gerçekçi bir anlayış olarak ortaya çıkan Anadoluçuluk, edebî alanda da destekçilerini bulur. Şair ve yazarlar arasında benimsenen bu düşüncenin geniş halk kitlelerine yayılması için şiir, hikâyeye ve romanlarda bu düşünceyi benimsetmek, anlatmak, bir bakıma kabul ettirmek için edebî eserlerde bir malzeme olarak kullanılır. 1071 Malazgirt Savaşı'nı bir başlangıç olarak kabul eden Anadoluçuluk anlayışına göre bin yıldır Anadolu'da yaşayan insanlar Anadolu medeniyetini ve Anadolu milletini oluşturmuşlardır. Bu anlayışa göre Anadolu'nun kendisine ait bir coğrafyası, kültürü, gelenek ve görenekleri de bu süre içerisinde meydana gelmiştir. Orta Asya'dan gelen Müslüman – Türkmenler Anadolu'da yaşayan insanlarla birlikte kaynaşmış ve kendi varlığını her alanda hissettirmiştir. Anadolu kendine ait coğrafi sınırlar içerisinde ne Orta Asya kültürünü aynen devam ettirmiş

ne de İslami kültürü aynen kabul etmiştir. Anadolu'nun kendine ait bir kültürü vardır. Bu kültür Türkmenler, Anadolu'da bin yıldır yaşayan farklı ırklardan insanlar ve İslami anlayışın birlikte oluşturduğu kozmopolit bir kültürdür. Hayat tarzı olarak tamamen Orta Asya kültüründen kopamayan Türkmenlerin, Anadolu'da yerleşik halkla birlikte ve bu insanların da zamanla İslamiyet'i kabul etmesiyle oluşturdukları bu kozmopolit kültürü, hiçbir kültür ve medeniyeti aynen kabul etmeyip Anadolu insanına has bir hâl almıştır. Siyasî olarak da Anadoluçuluk hareketinin benimsenmesi aslen farklı olan ırkların kendi kimlikleri ile değil bin yılda oluşan Anadolu kimliği ile bir arada durabilmeleri için akılcı bir yaklaşım olarak görülmüştür.

Anadoluçuluk hareketini benimseyen ve eserlerini bu anlayışa göre kurgulayan yazarlardan biri de Hakkı Kâmil Beşe'dir. Siyasî olarak tartışmaların devam ettiği bu süreçte Beşe, hikâyeleri ile bu anlayışı daha geniş halk kitlelerine yaymak için hikâyeler yazar. "Tek Çarık Yüzbaşı" on bölümden oluşan tek bir hikâyedir. "Kırk Kanat" ise yirmi iki hikâyeden oluşur. Hikâyelerde mekân olarak Hakkı Kâmil Beşe'nin doğup büyüdüğü Kastamonu sınırları içerisinde kalan Orta Anadolu köyleri tercih edilmiştir. Orta Anadolu, bu bakımdan incelendiğinde doğu ile batı arasında kalmış, gelenek ve göreneklere bağlı Anadolu'nun dışa kapalı bir bölgesidir. Dil olarak da hikâyelerde bu yörenin ağız özellikleri kullanır.

Çalışmada Hakkı Kâmil Beşe'nin yayımladığı hikâyeler, "coğrafya, devlet anlayışı, Anadolu insanın özellikleri, kadın, kahramanlık, gelenek ve görenekler, tasavvuf ehli ve halk müziği, at, ahlakî değerler ve inanç sistemi, tedavi, aydın ve köylü" başlıkları altında incelenmiştir.

Anadoluçuluk hareketinin çıkış noktası 1071'den sonra Anadolu'ya gelen Müslüman – Türkmenler ve diğer ırklardan insanlarla kaynaşarak Anadolu toprağını, Anadolu vatani haline getirişinin bir kabulünden oluşur. Beşe, bu konuda coğrafi olarak bulunduğu köy ve diğer köyleri anlatırken Anadoluçuluk hareketinin coğrafi oluşumuna da dikkat çeker. Büyük savaşlardan çıkmış, yeni bir devlet kurulmuş, kalkınma hamleleri henüz gerçekleşmemiş, ekonomik olarak sınırlı yatırımların olduğu bu coğrafyada her şey devletten beklenmemeli, insanlar da elini taşın altına koyarak Anadolu coğrafyasının imarına katkıda bulunmalıdır. Anadolu suyuyla toprağıyla verimli bir arazidir. Ancak halkın gerek imkânsızlıklardan gerekse savaş sonrası toparlanamamasından kaynaklı olarak bir duraksama söz konusudur. Beşe, hikâyelerinde aydın insanlarla, köylüyü bir araya getirerek ikisinin de birbirlerinden öğreneceği şeyler olduğunu bilgi ve emeğin birleşerek ancak Anadolu'nun ayağa kalkabileceğini kullandığı karakterler ile ilmek ilmek dokur. Devlet adamları ise her devirde olduğu gibi çalışkan, vatan sevdalısı olarak çıkabildiği gibi görevini su-i istimal edenler de vardır. Beşe, bu iki tip memuru da hikâyelerinde ele alır. Ancak hikâyelerde köylü insanı, insan sarrafı olmuş bu iki tip memuru birbirinden ayırarak ne yapacağını, nasıl davranacağını çok iyi bilmektedir. Her şeyi devletten beklemek yerine çalışkan ve idealist devlet adamları ile buldukları bölgenin kalkınması için birlikte hareket etmenin önemi somut örneklerle hikâyelerde anlatılır.

Anadolu insanı, kendisine ait özellikleri olan ve bu halka mâl olmuş bir tutum ve davranış şekli ile ele alınır. Gelenek ve görenekler İslamiyet'le birlikte Orta Asya izlerini de devam ettirir. Bu geleneklerden bazıları artık unutulsa da Beşe, bu konuyu da dile getirerek gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi, yeni nesillere aktarılması için bu gelenek ve göreneklerin neden ve niçin yapıldığına dair bilgiler de verir.

Kadınlar konusunda ise gerçekte olması gereken arasında farklı tipleri hikâyelerine taşır. Rol model olarak gösterdiği kadın tipinin erkeklerden hiçbir eksigi yoktur. Bilinçli, özgüveni yerinde, erkeklere birçok alanda taş çıkartacak örnek kadın tipi, Anadolu kadının nasıl olması gerektiğine dair bir örnek teşkil eder. Bu yeni kadın tipi, erkeğinden korkan, sadece çalışan, ev işlerini gören bir tip değildir. Hayatın her alanında kendine imkân verildiğinde bunu en iyi şekilde kullanabilecek kabiliyettir. Çekingen, korkak kadın tipi yerine Anadolu kadınının kahramanlığı ve sahip olduğu kabiliyetler de hikâyeler de önemli bir yer tutar. Hayvancılıkla geçinen ve hayvan gücü ile rızkını kazanmaya çalışan köylü, kadını ikinci planda tutsa da bu kadınların fedakârlığını ve aile kurumunu oluşturan temel kişi olmasının bir göstergesi olarak görülür.

Doğum, ölüm, düğün gibi önemli olaylarla ilgili de kadın ve erkeklerin yapması, uyması gereken gelenek ve görenekler vardır. Hikâyelerde kuru bilgi vermek yerine Beşe, bu gelenek ve görenekleri hikâye içerisinde eriterek verir. Bu nedenle Anadoluçuluk düşüncesinin anlatılmasında verilen bu bilgiler göze batmaz, hikâye yapısını etkilemez. Bu canlı örnekleri olan uygulamalar Anadolu gerçeğinin temelini oluşturmaktadır.

Aydın ve köylü arasındaki ilişkide de iki tür insan da örneklendirilir. Olumsuz örneklerde zorla iş yapan, iş yaparken kendisine çıkar elde etmeye çalışan, tembel insanlar olduğu gibi çalışkan, idealist tipler de hikâyelerde ele alınır. Aydın-köylü çatışmasının görülmediği hikâyelerde aydın ve köylü arasında bilgi ve tecrübenin paylaşılması medeni bir çerçevede, anlayışlı bir ortamda gelişir. Bu durumdan ne aydın kesim ne de köylü rahatsızdır. Beşe'nin hikâyelerinde aydın ve köylü arasındaki ilişkiyi olumlu olarak ele alması, Anadolu kültürünün önemli özelliklerinden biridir. İki tip insan birbirini tamamlayarak bilginin fiile geçirme aşamasında ortaklaşmanın önemi üzerinde durulur.

Hakkı Kâmil Beşe, Anadoluçuluk düşüncesini benimsemiş ve bu hareketin temel prensiplerini hikâyelerinde başarı ile uygulamış bir yazardır. Fazla eserinin olmaması, yayımlanan iki hikâye kitabında ele aldığı konular bile bu hareketin uygulanabilir olduğunun bir göstergesi olarak ele alınır.

Kaynakça

- Alver, K. (2001). Anadoluçuluk ve Hilmi Ziya Ülken. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 133-138. Erişim Adresi: <https://sbd.aku.edu.tr/III1/10.pdf>
- Arık, R. O. (1956). *Coğrafyadan vatana*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Aslan, F. (2008). *Anadolu Mecmuası ve Anadoluçuluk (1924 - 1925)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktar, L. (2009). Bir düşünce ekolü olarak Anadoluçuluk. *Felsefe Dünyası*, 49, 69-82.
- Bayrı, M. H. (1328). Anadolu ve gençliğin vazifesi. *Türk Yurdu*, (34).
- Bayrı, M. H. (1340), Milliyetperverliğin ma'nası. *Anadolu Mecmuası*, (9,10,11).
- Bayrı, M. H. (1340). Asıl hakikat. *Anadolu Mecmuası*. (8).
- Çalıkıran Z. (2021). *Dergâh ve Anadolu Mecmualarında Anadoluçuluk Hareketi (1921 - 1925)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çınar, M. (2007). *Anadoluçuluk hareketinin gelişimi ve Anadoluçular ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki ilişkiler (1943-1950)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deren, S. (2009). *Türk siyasal düşüncesinde anadolu imgesi. Modern Türkiye'de siyasi düşünce: Milliyetçilik* (C.4). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplan M. (1977). Anadolu mecmuası maddesi. *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Halikarnas Balıkcısı (1954). *Anadolu efsaneleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Hatipoğlu, Ş. R. (1932). Türkiye’de ziraatin dünyası. *Dönüm*, 2(Temmuz), 6 – 11.
- Kahyaoglu, Y. (2015). Klasik Türk müziğinde saz müziğinin yeri ve önemi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(1), 57-60. <https://doi.org/10.22252/ijca.105016>
- Kaplan, M. (1992). *Hikâye tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karpat, K. H. (1967). *Türk demokrasi tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Korkmaz, T. (2014). *Erken Cumhuriyetçilik Döneminde farklı bir Milliyetçilik anlayışı olarak Anadoluçuluk: Tipoloji ve kuramlar bağlamında bir değerlendirme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Topçu, N. (1972). *Yarımkı Türkiye*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Topçu, N. (1978). *Milliyetçiliğimizin esasları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1992). *Türkiye’de çağdaş düşünce tarihi*. İstanbul: Ülken.

Extended Abstract

Purpose

This study will briefly introduce the Anatolianism movement, the foundations of which were laid by the Anatolian people who came to Anatolia with the Battle of Malazgirt in 1071 and integrated geographical and historical elements, traditions and customs for more than a thousand years. In particular, the impact of this movement on literature will be emphasized, especially how this idea is treated in the stories of Hakkı Kâmil Beşe. The main purpose of the study is to show how this movement is portrayed in literary works using Beşe's stories as an example. The establishment of a new state with the unification of Muslim Turkmen and the indigenous peoples who made Anatolia their home, the development of Anatolia, the continuation of traditions and customs, moral beliefs and values specific to Anatolia are discussed. It is believed that this study will guide future research in this field.

Design and Methodology

The first systematic approach to the Anatolian movement advocated in periodicals occurred with the initiation of historical studies with the Republic. The Anatolian movement has been differentiated over time within the framework of different understandings. In the first years of the Republic, the Kemalist Anatolian idea took priority. The Republic is primarily working on the search for a new identity Anadolu Magazine, which was published between April 1, 1924 and February 1925, prominently discussed and debated this movement and played an important role in popularizing this idea. The writers whose articles were published in this magazine also consider the understanding of Anatolianism, which they see as an intellectual movement outside the

official view, as an ideology. Writers such as Mükrimin Halil (Yinanç), Hilmi Ziya (Ülken), Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), Necmeddin Halil (Onan) and poets such as Necip Fazıl (Kısakürek), Ahmet Hamdi (Tanpınar), Faruk Nafiz (Çamlıbel) have contributed to the magazine. Anadolu Magazine served as the primary source for the spread of Anatolianism in Turkey

Cevat Şakir Kabaağaçlı, another important name in the Anatolianism movement, creates an approach that accepts all nations that lived in the Anatolian geography with their values and bases it on the issue of civilization. "Anatolia is a cradle of civilizations and Turkey and the Turkish state should be accepted regardless of who produced these values, regardless of religion, language, race and culture" Remzi Oğuz Arık is the real founder of the nationalist Anatolianism movement, which accepts Anatolia as the main place of Turkish nationalism and defends the idea that nationalism was systematized and emerged here and that this is due to the unique conditions and opportunities of Anatolia. This understanding, which deals with nationalism in the context of land.

Findings

The Anatolian movement is a multifaceted system of thought with political, literary, philosophical and sociological aspects. Anatolianism, which emerged as a more realistic understanding because the idea of Turanism as an identity and ideology was considered utopian, also found its supporters in the literary field. In order for this idea, which was adopted by poets and writers, to spread to the masses, it was used as a material in literary works in poems, stories and novels in order to make people adopt this idea, explain it and, in a way, make them accept it. The people who have lived in Anatolia for thousands of years have created the Anatolian civilization and the Anatolian nation. According to this understanding, Anatolia had its own geography, culture, traditions and customs during this period. The Muslim Turks who came from Central Asia integrated with the people living in Anatolia and made their presence felt in every field. Anatolia neither continued the Central Asian culture nor accepted the Islamic culture within its own geographical borders. Anatolia has its own culture. This cosmopolitan culture, which was created by the Turkmen, who could not completely break away from the Central Asian culture as a way of life, together with the settled people in Anatolia, and when these people accepted Islam over time, became unique to the Anatolian people, who did not accept any culture or civilization exactly. Politically, the adoption of the Anatolian movement was seen as a rational approach for the originally different races to stand together not with their own identities but with the Anatolian identity that had been formed over the millennia.

Hakkı Kâmil Beşe is one of the writers who adopted the Anatolian movement and constructed his works according to this understanding.

Research Limitations

In the study, the stories published by Hakkı Kâmil Beşe were examined under the headings of "Geography, Understanding the State, Characteristics of the Anatolian People, Women, Heroism, Traditions and Customs, Sufis and Folk Music, Horse, Moral Values and Belief System, Treatment, Intellectuals and Peasants".

The starting point of the Anatolian movement is the acceptance of the fact that the Muslim Turkmen, who came to Anatolia after 1071, and the people of other races merged and made the Anatolian land their Anatolian homeland. Beşe, while describing the village and other villages where he is geographically located, also draws attention to the geographical formation of the Anatolian movement.

Implications

The Anatolian person is treated with an attitude and behavior pattern that has its own characteristics and has cost this people. Traditions and customs continue the traces of Central Asia along with Islam. Although some of these traditions have been forgotten now, Five also expresses this issue and gives information about why and how these traditions and customs are made in order to continue traditions and pass them on to new generations.

As for the women, she carries different types between the truth and what should be in her stories. Dec. The type of woman he shows as a role model is no less than men. Anadolu is a conscious, self-confident, exemplary type of woman who will be a stumbling block for men in many areas, setting an example of how a woman should be. This new type of woman is not a type who is afraid of her husband, who only works, who only sees housework. She has the ability to use it in the best way if she is given the opportunity in every field of life. In place of the timid, cowardly female type, the heroism of the Anatolian woman and her abilities also occupy an important place in the stories. Although the peasant, who makes his living from animal husbandry and tries to earn his livelihood through animal power, keeps women in second place, it is seen as an indicator of the sacrifice of these women and the fact that he is the main person who forms the family institution.

Originality/Value

There are also traditions and customs that men and women should do and follow about important events such as births, deaths, weddings. Instead of giving dry information in the stories, he gives these traditions and customs to the Five by melting them into the story. For this reason, the information given in the explanation of the idea of Anadoluism is unobtrusive and does not interfere with the structure of the story. Applications with these vivid examples are the basis of Anatolian reality.

In the relationship between the intellectual and the peasant, both types of people are exemplified in the negative examples.

Araştırmacı Katkısı: Ahmet USLU (%100).